

АТА ЗАҢНЫҢ 30 ЖЫЛДЫҒЫ ҚҰТТЫ БОЛСЫН!

Газет 2000 жылдан
шыға бастады

№ 34
(1245)

29.08.2025

Қоғамдық-саяси газет / Общественно-политическая газета

@ alatau.offset@mail.ru
alatau_gazeti
alatau_gazeti

МЕРЕКЕ АЯСЫНДА

АТА ЗАҢ - МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚАСИЕТТІ ЖАРҒЫСЫ

Баян ТАҒАТАРОВА

«Алатау»

Жасыратыны жоқ, Ата Заңымыз – 30 жылдық тарихында көп өзгеріске ұшыраған Конституциялардың бірі. Оның себептері де көп. Тоқсаныншы жылдары не экономика, не саяси дағды жоқ, Горбачевтан қалған «плюрализм» кезі екені естеріңізде болар.

Елдің кез келген саяси болсын, экономикалық мәселесі болсын орталықтың (Мәскеудің) рұқсатымен шешіліп отырған жас мемлекет Қазақстан өзінің даму жолында тар жол, тайғақ кешулерді бастан кешірді. Сондықтан болар мемлекеттік мүдде бағытында Ата заңға өзгертулер мен толықтырулар енгізіліп отырды. Қазақстанның Ата заңына енгізілген 2022 жылы 5 маусымда өткен референдумнан кейінгі енгізілген өзгерістер Ата заңымызды жетілдіре түскені даусыз.

Ата заңымызға 1998, 2007, 2011, 2017, 2019, 2022 жылдары алты рет өзгерістер енгізілген.

- 1998 жыл 19 бап өзгеріске ұшырады;
- 2007 жыл – 30 түзету енгізілді;
- 2011 жыл – 1 бап өзгерді;
- 2017 жыл – 19 бапқа 26 өзгерту енгізілді;
- 2019 жыл – 1 бап өзгерді;
- 2022 жылы – 33 бабына 56 өзгеріс енгізілді;
- 1998 жылы президенттікке

кандидаттың жас шегі 40-қа дейін көтерілді, 65 жасқа дейінгі шектеу алынып тасталды. Сонымен қатар ,парламент депутаттарын партиялық тізіммен сайлау туралы және басқа да түзетулер енгізілді. Exclusive.kz сайтының деректері бойынша 55 бапқа 1100 толықтырулар мен өзгерістер енгізілген.

Салыстырмалы түрде айтар болсақ, озық Еуропа елдерінің бірі Францияда Конституция 4 рет өзгертіліпті. 1791 жылы қабылданған Франция Конституциясына соңғы рет 1958 жылы қажетті өзгерістер енгізілген.

Жалпы, дүниежүзінің көптеген елдерінде мемлекеттің негізгі даму заңы болып саналатын Конституцияға өзгерістер мен толықтырулар енгізу заңды үдеріске ұшырап, бұл дұрыс бағыт деп есептелуде. Бұл тенденция әсіресе соңғы 20 жыл ішінде өсіп отыр. Өйткені ол жаһандану процесінің саясатқа ықпал етуіне де байланысты болып отыр - деп жазады Exclusive.kz.

Дегенмен де Конституциясын өте сирек өзгертетін мемлекеттер де бар екен. Мысалы, АҚШ өзінің 1787 жылы қабылдаған Конституциясын небәрі 27 өзгертулермен толықтырған. Ал Азия құрлығындағы Жапония 1947 жылы қабылдаған Ата заңына бүгінге дейін ешқандай өзгерістер енгізбеген.

ҚАЗАҚСТАНДА КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ СОТ ҚҰРЫЛДЫ

Қазақстан Ата заңындағы соңғы өзгеріс, атап айтсақ, 2023 жылдың қаңтарынан бастап Конституциялық сот құрылып, жұмыс істей бастады. Қазақстанда халықаралық тәжірибені ескере отырып, Конституциялық Сот жеке сот жүйесіне кірмейтін тәуелсіз мемлекеттік орган болады деген модель ұсынылды және ол қабылданды. Сондықтан, қазір

Қай мемлекет болмасын оның дамуы мен өркендеуі анықталған Конституциясы болады және оның болуы қоғам шарты. Көне заманның өзінде әр қоғамда оның дамуына, азаматтардың сол қоғамда белгілі бір заңдылықтардың сақталуы талап етілген заңдар болған. Өзіміздің қазақтың сайын далада өмір сүруіне ыңғайлы болу үшін жасалған заңдылықтар ауыз әдебиетінде сақталып осы күнге жеткен. Басқаны айтпағанда, Тәуке ханның «Жеті жарғы» деп аталатын қазақ хандығының қоғамдағы заңға бергісіз тұстарын айтсақ та жеткілікті. Егемендік алған Қазақстанның Конституциясына 30 тамызда 30 жыл уақыт болады. Дәлірек айтқанда 1995 жылы 30 тамызда жалпыхалықтық референдум арқылы қабылданды.

жалпы сот юрисдикцияларының жүйесіне Конституциялық Сот кірмейді, олардың шешімдерін қарастырмайды, бұл дербес мемлекеттік орган болып табылады.

Ал қазір, Ата заңымызға енгізілген соңғы өзгерістерге байланысты, Конституциялық Сотқа азаматтар тікелей жүгіне алады. Бұған дейін жұмыс істеген Конституциялық кеңесте 27 жыл ішінде азаматтарда мұндай мүмкіндік болған жоқ. Олар өздерінің конституциялық құқықтарын қорғайтын, оған нұқсан келтіретін заңдарды, өзге де нормативтік құқықтық актілерді басқа субъектілер арқылы ғана даулай алды. Конституциялық сот

Конституциялық кеңестің бүкіл өкілеттіктерін алды.

Сонымен қатар, Конституциялық Сотқа жүгінетін субъектілердің қатары толығып, оларға Адам құқықтары жөніндегі уәкіл, Бас прокурор және азаматтар қосылды.

ҚАЗІРГІ КОНСТИТУЦИЯ 9 БӨЛІМНЕН, 99 БАПТАН ТҰРАДЫ:

1. Жалпы ережелер
2. Адам және азамат
3. Президент
4. Парламент
5. Үкімет
6. Конституциялық сот
7. Соттар және сот төрелірі.

Прокуратура. Адам құқықтары жөніндегі уәкіл

8. Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару

9. Қорытынды және өтпелі ережелер

АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН БОСТАНДЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ

Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары. (Қазақстан Республикасы Конституциясының 1-бабының, 1-бөлігі)

Әр азамат өз құқықтары мен бостандықтарының сот арқылы қорғалуына құқығы бар деп Ата Заңымызда анық жазылған-ды. Осы мақсатта бүгінде елімізде сот реформалары жалғаса түсуде. Соның бірі осы жылдың 1 шілдесінен бастап жұмысын бастаған дербес кассациялық соттар.

Бұған дейін кассация сот жүйесіндегі үш сатының бірі ретінде Жоғарғы Соттың құрамында өз функциясын атқарып келді. Алайда аталған сатыда барлық істерді қайта қарауға мүмкіндік болмады. Себебі кассациялық сот алқасы өзінің қарауына жатқызылған шеңберде ғана сот істері мен материалдарын қарайтын. Соның салдарынан қылмыстық және азаматтық істердің небәрі 5 пайызы ғана кассацияға жолданатын.

Әрине, мұндай шектеулер азаматтардың конституциялық құқықтарын қолдануға өз кедергісін келтірді. Енді жоғарыда көрсетілген өзгерістер негізінде кассациялық соттар дербес сот сатысын құру арқылы мұндай мәселені түпкілікті шешуге жол ашылды. Бұл да адам құқығын шектеуге қарсы қабылданған дұрыс шешім.

БАСПАСӨЗ - 2025

«АЛАТАУ» қоғамдық-саяси газетіне
жазылу жүріп жатыр

ЖАЗЫЛУ БАҒАСЫ:

редакция арқылы

6 айға – 2 106 теңге.

қала және ауыл тұрғындары үшін "Қазпошта" арқылы

6 айға – 2636,40 теңге.

заңды тұлға үшін

6 айға – 4 172,48 теңге.

Жетісу облысы бойынша жазылуы индексі: 15534

Продолжается подписка

на общественно-политическую газету «АЛАТАУ»

ЦЕНА ПОДПИСКИ:

для городского и сельского населения через "Казпочту"

на 6 месяцев – 2 350,40 тенге.

для юридического лица

на 6 месяцев – 3 886,48 тенге.

Подписной индекс для других регионов РК: 65534

ҚЫСҚА ДА НҰСҚА

МӘМС ЖҮЙЕСІНЕ ЕНГІЗІЛГЕН ӨЗГЕРІСТЕР ТАЛҚЫЛАНДЫ

Жетісу облысында өткен дөңгелек үстелде міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру (МӘМС) жүйесіне енгізілген өзгерістер талқыланды. Кездесуге Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорының филиалы мен өңірлік бизнес-қауымдастық өкілдері қатысты. 2026 жылдан бастап медициналық көмектің бірыңғай базалық пакеті енгізілетіні айтылды. Жаңалықтар қатарында ТМККК мен МӘМС арасындағы қайталанатын қызметтерді жою, скринингке қолжетімділікті кеңейту, қызметтердің ашықтығын арттыру бар. Сондай-ақ жарналар шегін ұлғайту, сақтандыру мәртебесін 6 айға дейін сақтау және әлеуметтік осал топтарды қорғау шаралары қаралды. Жиында өңірдегі медициналық қызмет сапасы мен қолжетімділігі мәселелері де көтерілді.

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ САЛАСЫНЫҢ ЖҰМЫСЫ ҚАРАЛДЫ

Жетісу облысында денсаулық сақтау саласының 2025 жылдың алғашқы 6 айындағы жұмысы мен негізгі көрсеткіштері талқыланды. Жиында медициналық мекемелердің есебі тыңдалып, алдағы арнайы шаралардың жоспары нақтыланды. Келесі аптадан бастап аудандарға мамандандырылған дәрігерлер бригадасы жолданып, тұрғындар үшін ашық күндер ұйымдастырылады. Бұл шаралар тұрғындарды тегін медициналық тексерістен өткізуге бағытталған. Өңірде денсаулық сақтау сапасын арттыруға арналған ауқымды жұмыстар жалғасатын болады.

ӘСКЕРИ ШАҚЫРУ

2025 жылдың көктемінде Жетісу облысынан Қарулы Күштер мен басқа да әскери құрылымдарға 935 азамат әскерге шақырылды. Алдын ала белгіленген 963 нарядтың аясында ҚР Қарулы Күштеріне – 510, Шекара қызметіне – 105, Мемлекеттік күзет қызметіне – 11, ал Ұлттық ұланға – 309 адам жөнелтілді. Шақыру науқаны алдында өңірдегі әскерге шақырылушылармен және олардың ата-аналарымен әңгімелесу жүргізіліп, 5803 азаматтың 442-сі зерделенді. Күзгі шақырылымда Талдықорған қаласынан 200 азамат шақырылмақ. Хабарландырулар шақыру қағаздары мен SMS арқылы жіберіледі. Әскерге шақырылғандар медициналық комиссиядан өтеді. Мерзімді әскери қызметшілерге 60 күндік кредиттік демалыс және ҰБТ-сыз ЖОО-ға түсу мүмкіндігі беріледі. Әскери қызметтен жалтарғандарға заң бойынша жауапкершілік қарастырылған.

ЖАҢА ТУРИСТІК БАҒЫТ – ЖЕТІСУДА!

Биылғы маусымда облыста жаңа туристік маршрут ашылды. Енді әрбір турист Ойсаз бен Қызылауыз алқаптарын, Шертебай мен Серкешсай шатқалдарын, сондай-ақ Көксу жайлауының ерекше табиғатын тамашалай отырып, Ақтөбе шыңына (2472 м) көтеріле алады.

Жаяу жүргіншілер үшін ыңғайлы соқпақтар қарастырылған, ал велоәуесқойлар үшін арнайы веломаршруттар бар.

«ЖЕҢІС» ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ САЯБАҚТАРЫ АБАТТАНДЫРЫЛУДА

Облыс орталығы Талдықорған қаласында биыл абаттандыру жұмыстары жүйелі әрі қарқынды жалғасуда. Атап айтқанда, қала аумағындағы көпқабатты тұрғын үйлердің шатыр жабындылары мен қасбеттері жаңартылып, тарихи ескерткіштердің айналасы абаттандырылуда. Сонымен қатар, «Жеңіс» саябағының аркасы заманауи талаптарға сай жаңғыртылса, Орталық саябақтың Қабанбай батыр көшесі жағындағы кіреберісіне жаңа арка орнату жұмыстары басталды. Бұл жұмыстарды қыркүйек айында аяқтау жоспарлануда.

АВТОБУСТАРДА ЖОЛ ЖҮРУ ТЕГІН БОЛАДЫ

Облыс орталығы Талдықорған қаласында 30 тамыз – Қазақстан Республикасы Конституциясының 30 жылдығына орай, барлық қалалық қоғамдық көліктер қала тұрғындары мен қонақтары үшін тегін қызмет көрсетеді.

«ИНТЕРНЕТ-АЛАЯҚТЫҚҚА ЖОЛ ЖОҚ»

26 тамыз күні Конституция күніне орай Ескелді ауданының полиция қызметкерлері аудандық прокуратура, жергілікті атқарушы органдар және «Лидер.кз» еріктілерімен бірлесіп Қарабұлақ ауылында «Интернет-алаяқтыққа жол жоқ» атты акция өткізді. Акция арқылы аудан тұрғындарына интернеттегі қауіпсіздікті сақтау және алаяқтардың қақпанына түспеу жолдары жеткізілді.

(Ақпараттар ашық дереккөздерден алынды)

ҚАЗАҚСТАН МЕН ИОРДАНИЯ АРАСЫНДАҒЫ ҰНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖАҢА ДЕҢГЕЙГЕ КӨТЕРІЛДІ

Амман қаласында өткен ресми сапар аясында Президент Қасым-Жомарт Тоқаев пен Иордания Королі II Абдалла екі ел арасындағы ынтымақтастықты нығайтуға бағытталған маңызды уағдаластықтарға қол жеткізді.

Король II Абдалла Қазақстанмен достық қатынасты жоғары бағалап, түрлі саладағы байланыстарды дамытуға мүдделі екенін атап өтті. Мемлекеттер арасында бірқатар келісімдер мен меморандумдарға қол қойылып, болашақ серіктестікке берік негіз қаланды.

Қасым-Жомарт Тоқаев екі ел арасындағы тауар айналымын 500 миллион долларға дейін арттыру жоспарланғанын айтты. Қазақстан Иорданияға 250 миллион доллардың 60-қа жуық өнім түрін экспорттауға дайын. Сонымен қатар, «Қазатомөнеркәсіп» пен JUMCO компаниясы атом өнеркәсібінде бірлесіп жұмыс істейді.

Ауыл шаруашылығы, туризм, цифрландыру салаларындағы әріптестік те дамитын болады. Иордания тарапы медицина, фармацевтика және халал индустриясы салаларындағы тәжірибесімен бөлісуге ниетті.

Royal Jordanian әуе компаниясы 2026 жылы Амман мен Алматы арасында тікелей рейс ашуды жоспарлап отыр. Бұл бастама екі ел арасындағы ынтымақтастықты одан әрі жандандырады.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

АРДАГЕРЛЕР ҚОҒАМЫНДАҒЫ ЖЫР МҰШАЙРАСЫ АБАЙДЫҢ 180 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛДЫ

Талдықорған қалалық Ардагерлер қоғамы Абайдың 180 жылдығына арналып өткізілген ардагерлердің жыр мұшайрасын 27 тамыз күні қорытындылады.

Еркін форматта өткен жыр мұшайрасының қорытынды жиналысында Нүсіпбай Әбдірахым, Жұмабала Балақаранова, Кенжехан Рақыш бастаған әділқазылар алқасы мұшайраға келіп түскен ақындар жырының кемшін тұстары мен өлеңдерінің артықшылықтарына тоқтала келе, бұл мұшайраның ең бір ерекше тұсын атап өтті. Нақты айтқанда, мұшайра талабына сәйкес, ақындар өлеңдері әділқазылар алқасына аты-жөні көрсетілмеген күйде түскен. Өлеңдердің мәні мен мағынасына, буыны мен ұйқасына дейін таразылаған әділқазылар алқасының жұмысына оң баға беруге болады. Сонымен, 3-ші орында – Бауыржан Жылқыбаев, 2-ші орында – Нұртай Шыңғужанова, ал 1-ші орында Багила Азанбаева иемденді. Оларға қалалық ардагерлер ұйымының «Алғыс хаты» мен ақшалай сыйлық берілді. Қалған қатысушыларға ынталандыру сыйлықтары ретінде бағалы заттар сыйланды. Мұшайраның қорытынды жиналысын ҚР-ның «Мәдениет саласының үздігі», ақын Жангелді Немеребай өте тартымды жүргізіп отырғанын айта кетуге болады. Қорытынды жиналыс көпшіліктің орындауындағы Абайдың өндерін шырқаумен аяқталды.

(Мұшайра туралы толық ақпарат газетіміздің келесі номерінде) ӨЗ ТІЛШІМІЗ

ҚАЛАЛЫҚ ТАМЫЗ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ ӨТТІ

2025 жылдың жаңа оқу жылы қарсаңында Талдықорған қаласында дәстүрлі қалалық тамыз конференциясы өтті. І. Жансүгіров атындағы мәдениет сарайында ұйымдастырылған жиынға қала әкімі Ернат Бәзіл, білім бөлімінің мамандары, мектеп директорлары мен ұстаздар қатысты.

Конференция барысында Талдықорған қаласы білім бөлімінің басшысы Шынар Шәрипбаева 2024-2025 оқу жылындағы жетістіктерді саралап, жаңа оқу жылына арналған жоспарларымен бөлісті. Ол білім саласында жүзеге асырылып жатқан оң өзгерістерге тоқталып, ұстаздар қауымына табысты еңбек тіледі.

Қала әкімі Ернат Бәзіл Мемлекет басшысының білім саласына қатысты басым бағыттарын атап өтіп, мұғалімдерге ризашылығын білдірді. Сонымен қатар, мектеп мұғалімдері қала әкімінің құрмет грамотасымен марапатталып, білім бөлімі басшысынан алғыс хат алды. Сонымен қатар, «Батыс» және «Құлагер» шағын аудандарында 1200 орынды, ал «Жастар-2» және «Көктал» тұрғын үй алаптарында 900 орынды жаңа мектептердің құрылысы жайлы жағымды жаңалықтар да айтылды.

Айта кетейік, биылғы оқу жылында Талдықорған қаласында 36 мыңға жуық оқушы білім алады деп күтілуде.

Гүлнұр ЕРМҰХАНҚЫЗЫ

Сурет қала әкімдігінің сайтынан алынды

ТАЛДЫҚОРҒАНДЫҚ ОҚУШЫҒА КӨЛІК ТАБЫСТАЛДЫ

Талдықорған қаласындағы №24 мектеп-лицейінде 16 жасар Елдана Парықалыұлына Hyundai Elantra көлігі табысталды. Ол 9–10 сыныптар арасында өткен республикалық «Зерделі ҰБТ академиясы» жобасының жеңімпазы атанып, 200-ге жуық оқушы арасынан топ жарды. Жеңімпазға сыйлықты Зерделі ақыл-ой дамыту орталығының директоры Рысбек Мәуіт табыстады.

Елдана жарыстың алғашқы кезеңінде 16-орында тұрғанымен, соңғы айналымда озып шығып, 1-орын иеленді. Ұтып алған көлікті әкесіне сыйлап, уәдесінде тұрды. Бұл 16 жасар баланың табандылығы мен ұстаздар мен ата-ананың қолдауының жарқын көрінісі.

Елданың анасы – информатика пәні мұғалімі, әкесі – қарапайым ауыл тұрғыны екен. Ата-анасының айтуынша, олимпиадаға бару кезінде Елдана қалаға дейін көлік пен автобус таба алмай, жолай кетіп бара жатқан кісілердің көлігімен барыпты. Қызығы – ол кісілер Абайдың 180 жылдығына арналған байқаудан көлік ұтып келе жатқан жандар болса керек. Олар «Елдана Абай тойында ұтып алған көлікке отырды, өзі де жүлделі қайтсын» деп батасын берді дегенді айтты анасы.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

НАЗВАНА ТОЧНАЯ ДАТА ВЫСТУПЛЕНИЯ ТОКАЕВА С ПОСЛАНИЕМ НАРОДУ КАЗАХСТАНА

Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев выступит с ежегодным Посланием народу, сообщает Exclusive.kz.

Информацию об этом разместил в своем Telegram-канале советник – пресс-секретарь президента РК Руслан Желдибай.

Глава государства Касым-Жомарт Токаев выступит с ежегодным Посланием народу Казахстана 8 сентября на совместном заседании палат Парламента.

КАРАТАЛЬСКИЙ РАЙОН

ОХВАТ НАСЕЛЕНИЯ ГОЛУБЫМ ТОПЛИВОМ СОСТАВИТ 98,5%

В Каратальском районе из 19 населенных пунктов, подлежащих газификации, 11 уже газифицировано, а остальные 8 будут газифицированы в следующем году. Кроме того, в следующем году газифицируют еще 8 сел, не вошедших в схему региональной газификации. В связи с газификацией района также будет решен вопрос теплоснабжения города Уштобе. Таким образом, 98,5% населения района получают доступ к голубому топливу. Об этом на встрече с жителями Каратальского района сообщил аким области Бейбит Исабаев, - сообщает пресс-служба акима области Жетісу. В районе централизованным водоснабжением охвачены 33 из 35 населенных пунктов. Решена и многолетняя проблема качества воды в с.Копбирлик, где была установлена опреснительная установка, а в этом году ведется прокладка сетей от новой скважины. Работы планируется завершить осенью.

Фото из архива пресс-службы акима области

КРУПНОЕ ХИЩЕНИЕ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЫХ ДОМОВ

В области Жетысу выявили крупное хищение бюджетных средств при строительстве жилых домов, сообщает Zakon.kz. 2021 году заказчик и подрядная организация заключили договоры на строительство двух многоэтажных жилых домов на общую сумму 1,7 млрд тенге.

Однако, как выяснило АФМ, «несмотря на наличие подписанных актов выполненных работ, часть строительно-монтажных работ фактически не была выполнена. Из запланированных девяти этажей возведены лишь семь, не проведены работы по отоплению, водоснабжению, электроосвещению, а также отсутствует наружная отделка. Таким образом, строительство не завершено, сроки сдачи в эксплуатацию сорваны». В результате причиненный государству ущерб превысил 152 млн тенге. С санкции суда имущество застройщика арестовано. Расследование продолжается.

ПРЕДУПРЕЖДАЮТ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ КАЗАХСТАНА

В Комитете технического регулирования и метрологии Министерства торговли и интеграции (МТИ) Казахстана заявили о выявленных фактах использования поддельных интернет-ресурсов, имитирующих официальный государственный сайт eokno.gov.kz, сообщает Zakon.kz.

По данным комитета, недобросовестные лица создали поддельный сайт с похожим доменным именем (eoknogov.kz), где распространяются фиктивные сертификаты и декларации соответствия с QR-кодами. Также гражданам и предпринимателям комитет настоятельно рекомендует быть бдительными и проверять информацию только через официальные источники, и при малейших сомнениях следует воздержаться от использования сомнительных сайтов и документов.

КОРОТКО ОБО ВСЕМ

ПЕТИЦИЯ О ПОВЫШЕНИИ РАЗМЕРА МЗП ДО 200 ТЫС. ТЕНГЕ

Авторы петиции считают, что сегодняшняя минимальная заработная плата вовсе не дотягивает до содержания семьи, а рост доходов практически не ощущается из-за инфляции. В настоящее время в Казахстане размер МЗП составляет 85 тысяч тенге (около 160 долларов США). Авторы взяли в пример минимальной заработной платы Туркменистан, где она составляет около 200 тысяч тенге, а в странах Балтии (Эстония, Латвия, Литва) – от 500 до 600 тысяч тенге. Они призывают казахстанцев поддержать эту инициативу и подписать петицию. За петицию уже проголосовали 3,5 тысячи человек. Напомним, ранее заместитель премьер-министра и национальной экономики Серик Жумангарин сообщил, что повышение размера МЗП пока не планируется. Он также сообщил, что вопрос не будет рассмотрен. (источник. Kursiv. Медиа.кз)

НА СЛУЖБУ В АРМИЮ ПРИЗЫВ ЧЕРЕЗ СМС

Министерство обороны подготовило поправки в Правила организации и проведения призыва граждан Республики Казахстан на воинскую службу, сообщает Zakon.kz. Так, предусматривается конкретизация порядка организации и проведения призыва граждан надлежащим видом оповещения - путем рассылки СМС-сообщение на телефонный номер казахстанцев. В частности, получить отсрочку от призыва на срочную воинскую службу можно будет через государственную услугу. Проект направлен на внедрение единых подходов к организации и проведению призыва граждан на воинскую службу. Документ размещен на сайте «Открытые НПА» для публичного обсуждения до 9 сентября. Как пишет Exclusive.kz., однако, именно пункт о «призыве по SMS» вызвал бурю негодования среди граждан.

У БИЗНЕСМЕНА АРЕСТОВАЛИ ЗАВОД В ЖЕТЫСУСКОЙ ОБЛАСТИ

В Жетысуской области арестовали завод стоимостью более 300 млн тенге, владелец которого подозревается в незаконном получении субсидии, сообщили в Агентстве по финансовому мониторингу. По версии следствия, подозреваемый руководитель компании два года незаконно получал от управления сельского хозяйства субсидии на переработку молочной продукции по фиктивным документам. Он предоставлял ложные сведения о приобретении у фермеров сырого молока и производстве сливочного масла. Подозреваемого поместили под домашний арест. /Informburo.kz/

ТЕЛО АЛЬПИНИСТКИ ПРОЛЕЖИТ В ГОРАХ КЫРГЫЗСТАНА ДО 2026 ГОДА

23 августа стало известно, что российская альпинистка, находящаяся на пике Победы, погибла. 12 дней она провела в горах Кыргызстана без воды и еды. Операция по спасению женщины остановлена, сообщает Zakon.kz. По информации РИА Новости, на вершине, где экстремалка встретила смерть, сейчас бушуют метели, дует сильный ветер, а холод достигает минус 30 градусов по Цельсию. При таких условиях добраться до Наговицыной невозможно. На высоте 7140 метров, где застряла альпинистка, условия очень суровые. Официальных данных о смерти женщины нет. Тем не менее, спасательные службы Кыргызстана считают женщину погибшей. Учитывая, что операция по спасению Натальи перенесена на 2026 год, шансы выжить к тому времени равняются нулю.

БІЛІМ ӘЛЕМІНЕ АЛҒАШҚЫ ҚАДАМ

ЖАЗДЫҢ СОҢҒЫ КҮНДЕРІМЕН БІРГЕ КӨПТЕН КҮТКЕН 1 ҚЫРКҮЙЕК ТЕ КЕЛІП ЖЕТТІ. БҰЛ КҮН ӘР БАЛА ҮШІН ЕРЕКШЕ, ЖҮРЕККЕ ЖЫЛЫ ЕСТЕЛІК СЫЙЛАЙТЫН СӘТ. МЕКТЕП ТАБАЛДЫРЫҒЫН АЛҒАШ АТТАҒАН БҮЛДІРШІННІҢ КІШКЕНТАЙ ЖҮРЕГІ ҚУАНЫШ ПЕН ҚОБАЛЖУДЫ ҚАТАР СЕЗІНЕДІ. АЛ УАҚЫТ ӨТЕ КЕЛЕ СОЛ МЕКТЕП ДӘЛІЗІНДЕГІ АЛҒАШҚЫ ҚАДАМДАР ӨМІР БОЙЫ ҰМЫТЫЛМАС ЕСТЕЛІККЕ АЙНАЛАДЫ. ӘРБІР АДАМНЫҢ ЖҮРЕГІНДЕ ЕҢ АЛҒАШҚЫ ҰСТАЗ, АЛҒАШҚЫ САБАҚ, ЖАҢА СӨМКЕ, АППАҚ БАНТИК ДЕГЕН БЕЙНЕЛЕР МӘҢГІ САҚТАЛАРЫ СӨЗСІЗ. БИЫЛҒЫ ЖАҢА ОҚУ ЖЫЛЫНА ОРАЙ КӨПШІЛІК ӨЗДЕРІНІҢ АЛҒАШҚЫ МЕКТЕПКЕ БАРҒАН КҮНДЕРІН ЕСКЕ АЛДЫ.

Жетісу облысы ТЖД бастығының бірінші орынбасары Адамбек Жәнісұлы Оразалинов.

– Тарыдай болып кіріп, таудау болып шықтым. Әрбір адамның жүрегінде өз мектебінің алғашқы күніне байланысты ыстық естелік сақталады. Сол естелік менің де санамда сақтаулы. Көксу ауданы, Еңбекшіқазақ ауылындағы орта мектептің табалдырығын алғаш аттаған кішкентай, тәртіпті, үмітке толы жанармен сыныпқа кірген сәтімді ұмытпадым. Сондай-ақ сол күні мені мейіріммен қарсы алған алғашқы ұстазым Оңласын апауым да әлі күнге есімде. Өмірдегі ең қымбат кездерімді еш уақытта ұмытпаймын. Есімде қалғаны мектеп дәлізінің қабырғасында ілулі тұрған «Тарыдай болып кіресін, таудау болып шығасын» деген сөздер жүрегіме мәңгі жазылып, кезінде жай ғана ұран секілді көрінгенімен қазір өмірлік ұстанымыма айналды.

ҚР Шекара қызметі Жетісу облысы бойынша департаментінің меншікті тілшісі Манарбек Айдынғалиұлы Қарекенов.

– Алғаш мектеп есігін атағаным есімнен еш уақытта кетпейді. Алғашқы білім нрімен сусындатқан ұстазым Алма Иланқызын да ұмытпаспын. Ол кісінің сабақ беру кезіндегі өзіне тән ерекше тұстары, бойындағы сабырлылығы, алғаш әріп жаздырғаны күні кеше болғандай көз алдымнан кеткен емес. Сол кісінің арқасында қазір биік белестерден көрініп жүрмін. Ұстазым әр кез тәртібім мен сабақта өзімді белсенді ұстайтынымды анама мақтаған кезде бала Манарбектен бақытты, қуанышы жан болмайтын сірә. Уақыт өте келе мақтағанға қатты ұялатын кездерім де есімде.

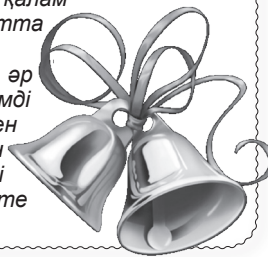

Биыл мектеп қабырғасын жаңа аттап жатқан әр бүлдіршінге тек қана жақсылық тілеймін. Зейіндері ашық және еңбекқор болсын. Біріншіден Отанының патриоты болсын дегім келеді. Себебі, еліміздің болашағын көркейтетін, елін сүйген ел азаматы мен азаматшалары көп болса, жеріміз мәңгілік алдын ұямызға айналады. Бүлдіршіндердің алғашқы қадамы құтты болып, әр кез жолдары ашық болсын.

ұмытпаймын.

Ал биылғы оқу жылына алғаш қадам басқалы отырған әр бүлдіршіндерге айтарым, мектепке қуанышпен барып, білімді сүюге тырысыңдар. Ұстаздарыңды сыйлап, достарыңмен тату болыңдар. Әріп пен санды үйрену бастапқыда қиын көрінуі мүмкін, бірақ шыдамдылық пен еңбектің арқасында бәрі оңай болады. Білім – болашақтың кілті екенін әрдайым есте ұстаңдар.

Көксу ауданы әкімінің баспасөз хатшысы Аружан Жақып.

– Иә, мектепке алғаш барған күнім әлі күнге дейін жадымда жаңғырып тұр. Таңертеңнен ерекше көңіл күймен оянып, анам аппақ көйлек пен қара белдемше киізіп, шашыма бантик тағып, қолыма гүл ұстатты. Әкем екеуі жетектеп, мектепке алып барды. Мектеп ауласындағы сапқа тұру, бірінші қоңырау, ұстаздардың жылы жүздері - бәрі мен үшін бұрын сонды сезілмеген әсерлі сәттер еді. Кішкентай жүрегім толқып, бір жағынан қорқып, екінші жағынан бәріне қызыға қарап тұрдым. Сыныпқа алғаш кіріп, партаға отырған сәт ерекше әсер қалдырды. Мектепке деген қызығушылық пен қорқыныш қатар жүріп, жаңа әлемге аяқ басқандай күй кештім. Ол күн мен үшін үлкен өмірге бастар алғашқы қадам болды. Сол күннен бастап менің білімге, жаңа достар мен ұстаздарға деген қызығушылығым оянып, мектепке деген махаббатым сол күннен басталды. Алғашқы ұстазым – Ғалия апау. Ол кісі өте байсалды, мейірімді, әділ әрі талапшыл мұғалім болды. Ол бізді әліппемен ғана емес, өмірлік маңызды құндылықтармен де таныстырды.

Осы оқу жылына енді қадам басқалы отырған қымбатты бүлдіршіндер, мектепке алғаш қадам басу - үлкен өмірге бет бұрудың алғашқы белесі. Бұл жолда сіздерді білімге, достыққа, еңбекке толы жаңа әлем күтіп тұр. Сіздерге ең бірінші айтатыным - ұстаздарыңызды тыңдаңыздар, кітаппен дос болыңыздар, сабырлы болыңыздар. Қиындықтар болса, қорықпаңыздар, сұраудан ұялмаңыздар. Өйткені білім алуға деген талпыныс ең маңыздысы. Сыныптастармен тату, ұйымшыл болыңыздар, мектеп өмірінің әр сәтінен қуаныш таба біліңіздер. Жолдарыңыз ашық, алдарыңыз жарық болсын! Еліміздің жарқын болашағы - өздеріңіз екенін ұмытпаңыздар!

Жетісу облыстық мәслихатының депутаты, «Қоғамдық келісім» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің директоры Еркебұлан Ешмұхамбетұлы Ақболатов.

– Ең алғаш мектеп табалдырығын аттап, бірінші сыныпқа барған кезім, әрине мен үшін бір жай ғана естелік емес. Ол, әлі балалықпен, ойын баласының келбетімен қоштаса қоймаған. Мектеп пе, жоқ әлде басқа ермек қылар жер ме, оны да түсіне қоймаған кездер еді. Ауылдың бір көшелерінде шаң-шаң болып ойнап жүрген кезімде атам Совет деген кісі жасыл жигулимен келіп, қолындағы жасыл папкасын шошайтып: - «кеттік» дегені, менің мектепке алғашқы қадамым десек те болады. Сыныпқа шаң-шаң, үстінде мектеп формасы жоқ, ойын үстіне тап түсе қалған бала болып, бірінші сыныптың шымылдығын алқаш ашқан жайым бар. Бірақ, екінші күні-ақ, маған мектеп оқушысы болған ұнайтынын, бірден-ақ сезгендей болдым. Бір түнде-ақ, өзімді болашаққа, яғни үлкен өмірге кішкентай ғана болса да қадам жасағандай сезіндім. Алғашқы ұстазымның келбеті сол қалпында көз алдымда. Ол, артық сөзі, қалжың, қылтыңы жоқ нағыз тәрбиеші еді. Салмақты мінезі бірден сенің ойын ойнап емес, өміріңе маңызды, қажетті дүниені игерудің алдында тұрғаныңды аңғартатын еді. Ұстаз ретінде әрине, көп тәлім алдық.

Кішкентай ғана біздің бүлдіршіндер, сіздерді 1-қыркүйек Білім күнімен және қасиетті мектеп табалдырығын аттаған күндеріңізбен шын жүректен құттықтаймын. Сіздердің білімі артып, зерек, ақылды да парасатты оқушы болуларыңызға тілектеспін. Мектептегі әр күндеріңіз қуаныш пен қызыққа толы болсын. Сапарларыңыз құтты болсын қымбаттыларым!

Иә, әр адамның жүрегінде мектепке байланысты ыстық естеліктер бар. Алғашқы қоңырау, алғашқы ұстаз, алғашқы әріп – бәрі де өмірлік қазына. Бүгін мектеп табалдырығын алғаш аттағалы отырған мыңдаған бүлдіршін жаңа өмірге қадам басуда. Олардың жүрегінде қуаныш та, толқу да бар. Бірақ дәл осы күн ертеңгі ұлы арманның бастамасы болатыны сөзсіз.

Жаңа оқу жылында әр шәкіртке ақ жол тілейміз! Білімге деген құштарлықтарың мол, ұстаздарың сенім артқан тұлға болып өсулеріңе тілектеспіз. Мектептен алған алғашқы әсер – болашаққа апарар үлкен жолдың ең жарық нүктесі екенін әрдайым естен шығармайық.

ІС-ШАРА

КОНСТИТУЦИЯНЫҢ 30 ЖЫЛДЫҒЫ АТАЛЫП ӨТУДЕ

Облыс орталығы Талдықорғанда Конституция күніне орай бірқатар мазмұнды шаралар өтті. Оқушылар арасында мини-футбол турнирі ұйымдастырылып, қалалық кітапханаларда «Конституция – халықтың төлқұжаты», «Вершина чести – Конституция» секілді ақпараттық сағаттар өтті. Жастар ресурстық орталығында «Конституциялық IQ» атты интеллектуалды ойын мен «Ашық микрофон» акциялары өткізілуде. Сонымен қатар, Еркін ауылында спорттық жарыстар

өтіп, салауатты өмір салты кеңінен насихатталды. Ең үлкен жиын 30 тамыз күні «Жастар» саябағында өтпек. Онда үш мыңға жуық тұрғын қатысады деп күтілуде дегенді айтады облыс басшысы. Текелі қаласы бойынша 25–29 тамыз аралығында құқық саласының мамандары мен қоғам өкілдері «Диалог о правах» атты ашық кездесулер өткізіп, тұрғындардың құқықтық сауатын арттырды. Сонымен қатар, қалада марафон ұйымдастырылып, жастар салауатты өмір салтына үн қосты.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫНА БИЫЛ 30 ЖЫЛ. ЕЛ ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ НЕГІЗІН ҚАЛАҒАН АТА ЗАҢ – ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТ ПЕН ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ҚОҒАМНЫҢ БЕРІК ТІРЕГІ. ОСЫ АЙТУЛЫ МЕРЕКЕГЕ ОРАЙ ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНДА ЕЛДІК МӘНІ ЗОР, МАЗМҰНЫ ТЕРЕҢ ІС-ШАРАЛАР ҰЙЫМДАСТЫРЫЛЫП, ХАЛЫҚТЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТІН КӨТЕРУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ЖҰМЫСТАР ЖҮЙЕЛІ ТҮРДЕ ЖҮРГІЗІЛУДЕ.

Қос қаладағы шаралардан бөлек Жетісу өңірінің барлық аудандарында Ата Заңды насихаттау мақсатында қоныс тойлар мен құқықтық кештер, өнер мен ой тоғысқан рухани, мәдени, спорттық жиындар көптеп өткізілді. Оның қатарында Кербұлақ ауданы бойынша дүйім елді қуантатын жаңалықтың бірі – Сарыөзек ауылында Конституция күніне орай 60 пәтерлі жаңа тұрғын үй пайдалануға берілмек. Бұл – елдің әлеуметтік саясатының жарқын көрінісі. Сонымен қатар, ауданның ауылдық кітапханаларында «Ата Заң – елдігімнің тұғыры», «Құқықтық сауаттылық – заман талабы» сынды тәрбиелік мәні жоғары шаралар өтіп, жұртшылықтың Ата Заңға деген құрметін тереңдетте түсті. Ескелді ауданына қарасты Қарабұлақ ауылында да дөңгелек үстел мен тарихи

сағаттар ұйымдастырылып, Конституцияның ел дамуындағы орны жан-жақты талқыланды. Спорттық жиындар өткізілді. Аудандық мәдениет үйінде «Ата заңым – айбыным» атты кең көлемді салтанатты жиын да ауыл тұрғындарына мерекелік көңіл-күй сыйлады.

Ал Көксу ауданының Балпық би, Мұқыры, Айнабұлақ сынды т.б. ауылдарында мерекелік концерттермен қатар, «Ата Заң – Тәуелсіздіктің тұғыры», «Заңды білу – заман талабы» секілді дөңгелек үстелдер ұйымдастырылды. Жиындарға жергілікті өнер ұжымдары мен оқушылар белсене қатысып, халыққа рухани серпіліс сыйлады. Жастардың таным көкжиегін кеңейтті.

Сарқан ауданында патриоттық акциялар, семинарлар, ардагерлермен кездесулер, кітап көрмелері өтті. «Жастар – Отанға!» акциясы арқылы жастар елге деген сүйіспеншіліктерін паш етуде. Мерекелік концерттер де жоғары деңгейде ұйымдастырылды.

Оған көрші орналасқан, Ақсуда да кітапханалар мен мәдениет үйлерінде патриоттық кештер, тарихи-танымдық сағаттар және әдеби-тарихи круиздер жүргізілді. Жансүгіров, Матай, Қызылағаш ауылдарында Конституция туралы бейнероликтер көрсетіліп, жастар арасында блиц-сауалнамалар жасалды.

Қаратал ауданы бойынша өткізілген спорттық велошеру тұрғындардың белсенділігін арттырса, мектеп оқушылары арасында «Ата Заң – Тәуелсіздік тірегі» атты эссе байқауы ұйымдастырылып, жас буынның ой еркіндігін оятады.

Алакөл ауданына қарасты Үшарал қаласы мен Лепсі ауылында өткен құқықтық кездесулер, мәдени жиындар Конституцияның қоғамдағы маңызын кеңінен түсіндіруге бағытталды. Аудан тұрғындары тарихи мұраға құрметпен қарап, өз құқықтарын терең түсінуге мүмкіндік алды дегенді де айта кетті аудан басшылары.

P.S Жалпы, Жетісу өңірінде өткізілген бұл игі шаралар – Ата Заңға деген халықтың құрметі мен сенімінің айғағы десек болады. Олардың әрқайсысы заң үстемдігін, ұлттық бірлікті және азаматтық жауапкершілікті нығайтуға бағытталған. Аукымды жиындар тек мерекелік сипаттағы іс-шаралар емес, ел болашағына салынған сенімді іргетас десек артық айтқан болмаспыз. Ата Заңымыздың 30 жылдық төл мерекесі құтты болсын, оқырман!

Гүлнұр БАЙМҰХАН

ЭЛЕКТРОНДЫ-САНДЫҚ ҚОЛТАҢБА (ЭСҚ)

УАҚЫТТЫ ҮНЕМДЕУДІҢ ЕҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ

ҚАЗІР БАРЛЫҒЫ ҚОЛЖЕТІМДІ, БӘРІ ЖЕҢІЛ. БІР ЗАМАНДАРДА ҚАРАПАЙЫМ АНЫҚТАМА АЛУ ҮШІН ХАЛЫҚ САҒАТТАП КЕЗЕККЕ ТҰРЫП, АРНАЙЫ МЕКЕМЕГЕ БАРЫП ӨҮРЕЛЕНЕТІН. УАҚЫТ ЖОҒАЛТАТЫН, КЕЙДЕ КҮНІ БОЙЫ ЖҮРІП, ТЕК БІР ҚҰЖАТҚА ҚОЛ ЖЕТКІЗЕТІН. ҚАЗІР ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ АРҚАСЫНДА КӨПТЕГЕН ҚЫЗМЕТ ТҮРЛЕРІ ҮЙДЕ ОТЫРЫП-АҚ ШЕШІЛЕДІ. БІРАҚ, БІР МӘСЕЛЕ БАР – БҰЛ МҮМКІНДІКТІ ЖАСТАР ЖАҚСЫ МЕНГЕРГЕНІМЕН, ҮЛКЕН БУЫН ӨКІЛДЕРІ ӨЛІ ДЕ ТОЛЫҚ ҮЙРЕНЕ АЛМАЙ КЕЛЕДІ. ҚАРАПАЙЫМ МЫСАЛ – ЭЛЕКТРОНДЫ САНДЫҚ ҚОЛТАҢБА (ЭСҚ). БІРЕУЛЕР ОНЫ БЕС МИНУТТА ОНЛАЙН АШЫП АЛСА, ЕНДІ БАСҚАЛАРЫ ӨЛІ КҮНГЕ ДЕЙІН ТҮСІНБЕЙ, ХҚҚОНА КЕЛІП УАҚЫТЫН ЖОҒАЛТАДЫ. ОСЫ ОРАЙДА БІЗ ТАЛДЫҚОРҒАН ҚАЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚҚА ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ ОРТАЛЫҒЫНЫҢ ЭСҚ БОЙЫНША ЖАУАПТЫ МАМАНЫ АЙДЫНБЕТОВ ҚУАТ ӘБДӨНҰЛЫМЕН СҰХБАТТАСЫП, МӘСЕЛЕНІҢ МӘН-ЖАЙЫН СҰРАҒАН ЕДІК.

АЛАТАУ: ЭСҚ алу үшін қайда бару керек? Міндетті түрде ЦОН-ға ма, әлде онлайн рәсімдеуге бола ма?

Қуат Айдынбетов: ЭСҚ-ны алу үшін азаматтың таңдау құқығы бар. Қалаған адам Халыққа қызмет көрсету орталығына келіп ала алады. Ал уақыты тығыз немесе жолға шығуға мүмкіндігі жоқ болса, онлайн рәсімдей береді. Қазірдің өзінде көпшілік онлайн нұсқаны пайдаланады. Әсіресе жастар жағы компьютерге отырды ма, бірнеше минутта ЭСҚ-ны рәсімдеп шығады. Ал мүмкіндігі шектеулі азаматтарға арнайы көмек көрсетеміз. Бізде мобильді қызмет бар, сол арқылы қызметкерлер барып, халық үйінде отырып-ақ ЭСҚ ашып береді. Бұл халыққа барынша жағдай жасау үшін енгізілген жүйе.

АЛАТАУ: Онлайн алған ЭСҚ заңды

тұрғыда барлық жерде жарай ма?

Қуат Айдынбетов: Иә, заңдық күші бар. ЭСҚ – бұл адамның қолтаңбасын толық алмастыратын электронды кілт. Ол мемлекеттік базаларда, түрлі порталдарда, тіпті кейбір жеке компаниялардың жүйелерінде де қолданылады. Бірақ бір нәрсені ескеру керек: әр базаға кіру үшін алдымен тіркелу қажет. Егер тіркелмесе, ЭСҚ жұмыс істемейді. Сондықтан көпшілік кейде «ЭСҚ жарамай қалды» деп ойлайды. Ал шын мәнінде мәселе тіркеуде болып шығады. Яғни ЭСҚ – әмбебап құрал, тек оны дұрыс пайдаланған жөн. Қарапайым мысал: біреу оны тек анықтама алуға ғана жарайды деп ойлайды. Бірақ шын мәнінде ЭСҚ арқылы бизнесті тіркеуге, мүлкті рәсімдеуге, салық төлеуге, мемлекеттік сатып алуға қатысуға болады. Бұл – кәдімгі қолыңызбен қойған қолтаңбаңыздың электронды түрі.

АЛАТАУ: ЭСҚ қанша жылға беріледі, оның мерзімі біткенде қайта алу тәртібі қалай жүреді?

Қуат Айдынбетов: ЭСҚ тек бір жылға ғана жарамды. Бұл – бекітілген мерзім.

Уақыты біткенде азаматтар оны қайтадан жаңартып алуы керек. Жаңарту үшін тағы да екі мүмкіндік бар: онлайн немесе ХҚҚО-ға келіп рәсімдеуге болады. Қазір адамдардың көбі онлайнды таңдайды. Өйткені үйде отырып-ақ бірнеше минутта мерзімін созып алады. Бірақ онлайн рәсімдеу үшін компьютердің браузерін дұрыс баптау керек, арнайы бағдарламаларды орнату қажет. Оны кейбір адамдар түсінбей жатады. Сол себепті қиналған жағдайда ЦОН-ға келіп, мамандардың көмегіне жүгінген жөн. Мысалы, бізге жиі келетін зейнет жасындағы адамдар бар. Олар «өзіңіз ашып беріңізші» деп сұрайды. Біз көмектесеміз, түсіндіреміз, қажет болса бірге отырып жаңартамыз. Өйткені ЭСҚ – әр азаматқа жеке берілетін құрал, оны бөтен біреуге рәсімдеуге дұрыс емес.

АЛАТАУ: ЭСҚ-ны телефон арқылы қолдануға бола ма, әлде тек компьютерде ғана іске аса ма?

Қуат Айдынбетов: Бұл сұрақты көп қояды. Өйткені адамдар ЭСҚ мен eGov mobile қосымшасын жиі шатастырады. eGov mobile – бұл тек анықтама алуға арналған

бағдарлама. Онда сіз медициналық немесе білім саласындағы қарапайым анықтамаларды ала аласыз. Ал ЭСҚ – бұл ресми қолтаңба. Оны тек компьютер арқылы қолдануға болады. Компьютерге арнайы бағдарлама орнатылып, сол арқылы құжаттарға электронды түрде қол қоясыз. Кейбірі «телефонмен неге қолдануға болмайды?» деп сұрайды. Өйткені телефонда қауіпсіздік деңгейі жеткіліксіз, ресми құжаттарға қол қою үшін компьютер қажет. Сондықтан ЭСҚ-ны телефонға көшіріп алу мүмкін емес. Бірақ бұл бағытта да өзгерістер болуы мүмкін, себебі мемлекеттік жүйелер үнемі жетілдіріліп отырады. Қазірдің өзінде мобильді қолтаңба түрлері қарастырылып жатыр. Бірақ әзірге тек компьютермен ғана жұмыс істейді.

ЭСҚ – бүгінгі күннің ең маңызды құралы. Ол уақытты үнемдеп қана қоймайды, сонымен бірге әрбір азаматтың мемлекеттік жүйелерге еркін қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Бір ғана кілт арқылы сіздің атыңыздан құжаттарға қол қойылады, Мемлекеттік қызметтер ашылады, түрлі рәсімдер оңай орындалады. Бірақ басты мәселе – оны дұрыс қолдана білу керек. Цифрлық сауаттылықты арттыру – қоғам үшін аса маңызды.

P.S. Цифрландыру қазір әрбір азаматтың күнделікті өміріне еніп кеткенімен, оны толық меңгеру әлі де қиындық туғызып отыр. Әсіресе үлкен буын үшін ЭСҚ – жай ғана кілт емес, бір қарағанда түсініксіз, тетіктері көп жаңа дүние сияқты көрінеді. Дегенмен, оны игеріп алған адам уақытын үнемдейді. Бір ғана электронды қолтаңба арқылы мемлекетпен байланыс жеңілдейді, құжат рәсімдеу жылдамдайды.

Зарина БЫЖЫБЕК

Дүйсенбі - Понедельник, 1 қыркүйек	
 ХАБАР	
05.00 «Дүлдүлдер дүбірі»	14.00 «Өзеюжарды»
06.00 Телехикая «Шашу»	14.30 «Арнайы репортаж»
07.00 «Оян»	15.00 «Әмиян»
10.00 «Әсем әндер»	15.25 «Мақсатына жеткен-дер»
10.30 МультТ/с «Белка и стрелка. Озорная семей-ка»	16.00 «Әсеттің әсем әндері-ай» концерті
11.00 «Бегом за деньга-ми»	18.40 «Баспасөзге шолу»
12.00 Телехикая «Әйел бақыты»	19.00 «Әшпес ерлік»
14.30 Көркем фильм «Қожа: жаңа саяхат»	19.30 «Ғибрат»
16.00, 23.30 Т/с «Ма-жор-2»	20.00 К/ф «Ұстаз»
18.00 Новости	22.00 «Әсем әуен»
18.30 Телехикая «Жаңбырлы ғұмыр»	
19.30 Жаңалықтар	
20.00 Телехикая «Ар алдында»	
21.45 Телехикая «Келінжан-6»	
22.30 КешREC	
01.30 Т/с «Перекресток»	

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.40 «Той базар»

07.00 «Koremiz-шоу»

08.05 Х/ф «Пред анный друг»

10.05 Т/с «Платье из мар-гариток»

14.30 «Qoslike». Жаңа маусым

18.30, 02.20 «Басты жаңалықтар»

19.00 «Koremiz-шоу».

Жаңа маусым

20.00 «Главные новости»

20.30 Т/с «Любимая учи-тельница»

01.10 Ночной кинотеатр. «Убойная сила-5»

02.50 «Паутина»

КТК

07.05 «Әнім сен едің», ойын-сауық

07.35 «Өкінбе сен»

09.00 «Было дело», до-кументальный детектив

10.00 Т/с «Близнец»

13.50 Т/с «Бессмертник»

16.30 «Битва экстрасен-сов», реалити-шоу

18.00 «Құқық пен құрық»

19.00 «Өкінбе сен»

21.00 Т/с «Пустые города»

23.00 Т/с «Однажды в чукурова»

01.00 Т/с «Обвиняется в любви»

02.40 «Өкінбе сен»

04.15 «Әнім сен едің», ойын- сауық

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»

07.30 «Әндер мен жыл-дар» концерті

09.15 «Саулықтың сыры»

09.30 А.Қалиясқардың концерті

11.00 «Әсем әуен»

11.40 «Қазақ үні»

12.05 «Біздің толқын» / тікелей эфир/

12.50 «Саулықтың сыры»

13.05 «Единый народ»

13.30 «Келіп көр»

Сейсенбі - Вторник, 2 қыркүйек	
 ХАБАР	
05.00 «Дүлдүлдер дүбірі»	16.20 «Ділмар»
06.00 Телехикая «Шашу»	17.10 «Ой-сарап»
07.00, 08.00, 08.55 «Оян»	17.35 «Әсем әуен»
07.50, 18.00 Новости	18.00 «19 регион» /тікелей эфир
08.35 President	18.40 «Қазақ үні»
10.30 МультТ/с «Белка и стрелка. Озорная семей-ка»	19.00 «Барыңды бағала»
11.00 «Бегом за деньгами»	19.30 «Әсем әуен»
12.00, 20.00 Телехикая «Ар алдында»	20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы об-лысы)
3.45, 21.45 Телехикая «Келінжан-6»	20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу об-лысы)
14.30, 19.30 Жаңалықтар	21.00 Итоговые новости (Алматинская область)
14.40 «Өзекті»	21.30 Итоговые новости (Область Жетысу)
15.10 «Әлеумет»	22.00 «Әсем әуен»
15.30 «Дәстүр»	
16.00, 23.30 Т/с «Ма-жор-2»	
18.30 Телехикая «Жаңбырлы ғұмыр»	
22.30 КешREC	
01.30 Т/с «Перекресток»	

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.45 «Паутина»

07.00 «Koremiz-шоу»

08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»

09.00 «Доброе утро, Ка-захстан!»

10.00 «Модный приговор»

10.55 «Давай поженимся!»

11.45 Т/с «Доктор Преоб-раженский»

13.00 «Пусть говорят»

14.10, 02.15 «Новости»

14.20, 02.30 «Жаңалықтар»

14.30 «Qoslike»

18.30.03.35 «Басты жаңалықтар»

19.00 «Koremiz-шоу».

Жаңа маусым

20.00 «Главные новости»

20.30 Т/с «Счастливчик пашка»

01.05 Ночной кинотеатр. «Убойная сила-5»

КТК

07.05 «Мерекелік кон-церт», ойын-сауық

07.35 «Өкінбе сен»

09.30 Т/с «Пустые города»

11.30 Т/с «Однажды в Чукурова»

13.30 Т/с

16.30 «Битва экстрасен-сов», реалити-шоу

18.00 «Құқық пен құрық»

19.00 «Өкінбе сен»

20.35 Кешкі жаңалықтар

21.00 Вечерние новости

21.40 Т/с «Пустые города»

23.50 Т/с «Однажды в Чукурова»

01.50 Т/с «Обвиняется в любви»

03.30 «Өкінбе сен»

04.45 «Мерекелік кон-церт», ойын-сауық

06.10 Кешкі жаңалықтар

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»

07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/

09.15 «Саулықтың сыры»

09.30 «Ел үшін туған ер болсаң» концерті

12.00 «Аман болайық» / тікелей эфир/

12.40 «Әсем әуен»

12.50 «Саулықтың сыры»

13.05 «19 аймақ»

13.40 «Баспасөзге шолу»

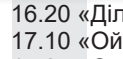
14.00 «Өшпес ерлік»

14.30 «Ғибрат»

15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир

15.20 «Әсем әуен»

16.00 Новости/прямой эфир

Сейсенбі - Вторник, 2 қыркүйек	
 ХАБАР	
16.20 «Ділмар»	17.10 «Ой-сарап»
17.35 «Әсем әуен»	18.00 «19 регион» /тікелей эфир
18.40 «Қазақ үні»	19.00 «Барыңды бағала»
19.30 «Әсем әуен»	20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы об-лысы)
20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу об-лысы)	21.00 Итоговые новости (Алматинская область)
21.30 Итоговые новости (Область Жетысу)	22.00 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

06.00, 04.00 «Әзіл студио» ойын-сауық

06.30, 02.00 «31 әзіл» ойын-сауық

06.50, 20.00 Информбюро (рус./каз.)

08.00, 00.20 «Айдаһарлар шайқасы» телехикаясы

09.30 МультТ/с «Кунг-фу Панда»

10.00 МультТ/с «Пингины Мадагаскара»

10.30 МультТ/с «Губка Боб»

11.20 Худ. фильм «Лови Волну-2»

13.20 КИНО. Ноа Рингер фэнтези «Повелитель стихии»

15.50 Худ. фильм «Судья Дредд»

18.00 Худ. фильм «Хэнкок»

21.00 «Әділдік алаңы» ток-шоуы

22.10 Худ. фильм «Два Ствола»

02.40 «Time Vine» ойын-сауық

03.00 «Tik Tok show» ойын-сауық

03.20, 05.00 «What's up?» ойын- сауық

04.20 «1001 Өзіл» ойын-сауық

04.30 Телевикторина «Bala battle»

05.20 «Ризамын» ойын-сауық

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Сен bossың»

07.00 Телехикая «Әкесінің баласы»

08.00, 13.20 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»

09.00, 01.00 Жаңалықтар

09.30, 01.30 Новости

10.00, 20.00 Т/с «Велико-лепный век. Кесем»

11.10, 21.00 Т/с «Стамбуль-ская невеста»

12.10 «Қызықты weekend».

Бағдарлама

14.00 Телехикая «Өмірдің өзі»

15.10 Құтқару қызметі

15.50 Карадайы. Бесцен-ная правда телеТ/с

18.00 Жаңалықтар

18.30 «Жарқыраған жұлдыз». Бағдарлама

19.30 Новости

22.00 Т/с «Карадайы. Бес-ценная правда»

00.00 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы

02.00 Т/с «Пока Станица спит»

02.50 Здоровье с Айнур Тажиной

03.20 «Жұлдызды шаңырақта»

03.50 Q-елі

05.00 Телехикая «Ұлы дала жанұясы»

05.53 Yзіліс

Сәрсенбі - Среда, 3 қыркүйек	
 ХАБАР	
05.00 «Дүлдүлдер дүбірі»	13.05 «19 регион»
06.00 Телехикая «Шашу»	13.40 «Әсем әуен»
07.00, 08.00, 08.55 «Оян»	14.00 «Барыңды бағала»
07.50, 18.00 Новости	14.25 «Әсем әуен»
08.35 «Народный кон-троль»	15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
10.30 МультТ/с «Бел-ка и стрелка. Озорная семейка»	15.20 «Әсем әуен»
11.00 «Бегом за деньга-ми»	16.00 Новости/прямой эфир
12.00, 20.00 Телехикая «Ар алдында»	16.20 «Менің анам»
13.45, 21.45 Телехикая сиках «Келінжан-6»	16.35 «Келіп көр»
14.30, 19.30 Жаңалықтар	17.00 «Ой-сарап»
14.40 «Өзекті»	17.30 «Жетісу әуендері»
15.10 «Біздің назарда»	18.00 «19 аймақ» /тікелей эфир
15.30 «Көзқарас»	18.40 «Қазақ үні»
16.00, 23.30 Т/с «Ма-жор-2»	19.00 «Мақсатына жеткен-дер»
18.30 Телехикая «Пәленшеевтер-4»	19.30 «Агро аймақ»
22.30 «КешREC»	20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы об-лысы)
01.30 Т/с «Перекресток»	20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу об-лысы)

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.45 «Паутина»

07.00«Koremiz-шоу»

08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»

09.00 «Доброе утро, Казахстан!»

10.00«Модный приговор»

10.55«Давай поженим-ся!»

11.45 Т/с «Доктор Преоб-раженский»

13.00 «Пусть говорят»

14.10, 02.15 «Новости»

14.20, 02.30 «Жаңалықтар»

14.30 «Qoslike». Жаңа маусым

18.30, 03.35 «Басты Жаңалықтар»

19.00 «koremiz-шоу».

20.00 «Главные ново-сти»

20.30 Т/с «Счастливчик пашка»

01.05 «Убойная сила-5»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

07.25 «Өкінбе сен»

09.00 Вечерние новости

09.40 Т/с «Пустые горо-да»

11.40 Т/с «Однажды в чукурова»

13.40 Т/с «Бессмертник»

16.30 «Битва экстрасен-сов», реалити-шоу

18.00 «Құқық пен құрық»

19.00 «Өкінбе сен»

20.35 Кешкі жаңалықтар

21.00 Вечерние новости

21.40 Т/с Т/с «Пустые Города»

23.50 Т/с «Однажды в Чукурова»

01.50 Т/с «Обвиняется в любви»

03.30 «Өкінбе сен»

04.45 «Мерекелік кон-церт»

06.10 Кешкі жаңалықтар

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»

07.30 «Таңжарық» / тікелей эфир/

09.15 «Саулықтың сыры»

09.30 Жаңалықтар (Ал-маты облысы)

10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)

10.30 Новости (Алматы облысы)

11.00 Новости (Жетісу облысы)

11.30 «Ой-сарап»

12.05 «Біздің толқын» / тікелей эфир/

12.50 «Саулықтың сыры»

Сәрсенбі - Среда, 3 қыркүйек	
 ХАБАР	
13.05 «19 регион»	13.40 «Әсем әуен»
14.00 «Барыңды бағала»	14.25 «Әсем әуен»
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир	15.20 «Әсем әуен»
16.00 Новости/прямой эфир	16.20 «Менің анам»
16.35 «Келіп көр»	17.00 «Ой-сарап»
17.30 «Жетісу әуендері»	18.00 «19 аймақ» /тікелей эфир
18.40 «Қазақ үні»	19.00 «Мақсатына жеткен-дер»
19.30 «Агро аймақ»	20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы об-лысы)
20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу об-лысы)	21.00 Итоговые новости (Алматинская область)
21.30 Итоговые новости (Область Жетысу)	22.00 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

06.00, 04.00 «Әзіл студио» ойын-сауық

06.30, 02.00 «31 әзіл»

06.50, 20.00 Информбюро (рус./каз.)

08.00.00.20 «Айдаһарлар шайқасы» телехикаясы

09.30 МультТ/с «Кунг-фу Панда»

10.30 МультТ/с «Пингины Мадагаскара»

11.30 МультТ/с «Губка Боб»

12.40 Худ. фильм «Хэнкок»

14.50 Худ. фильм «Падене-ние луны»

17.50 Худ. фильм «Рэмбо: первая кровь-2»

21.00 «Әділдік алаңы» ток-шоуы

22.10 Худ. фильм «Без компромиссов»

02.30 «Time Vine» ойын-сауық

03.00 «Tik Tok show» ойын-сауық

03.20, 05.00 «What's up?» ойын- сауық

04.20 «1001 Өзіл» ойын-сауық

04.30 Телевикторина «Bala battle»

05.20 «Ризамын» ойын-сауық

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Үмітіңді үзбе»

07.00 Телехикая «Әкесінің баласы»

08.00, 13.20 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»

09.00, 01.00 Жаңалықтар

09.30, 01.30 Новости

10.00, 20.00 Т/с «Велико-лепный век. Кесем»

11.10, 21.00 Т/с «Стам-бульская Невеста»

12.10 «Қызықты weekend»

14.00 Телехикая «Өмірдің өзі»

15.10 Құтқару қызметі

15.50 ТелеТ/с

18.00 Жаңалықтар

18.30 «Жарқыраған жұлдыз». Бағдарлама

19.30 Новости

22.00 Т/с «Карадайы. Бес-ценная правда»

00.00 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы

02.00 Т/с «Пока Станица спит»

02.50 Здоровье с Айнур Тажиной

03.20 «Жұлдызды шаңырақта»

03.50 Q-елі

05.00 Телехикая «Ұлы дала жанұясы»

05.53 Yзіліс

«ЖЕТІ ЖАРҒЫ» ТУРАЛЫ ЖЕТІ ДЕРЕК

ЗАМАН ТАЛАБЫНАН ТУЫНДАҒАН

XVII-ғасырда қазақ хандығына жан-жақтан қауіп төніп, елдің ауызбірлігі әлсірей бастайды. Осы тұста Тәуке хан хандықты нығайтуға күш салды. Бұл үшін мықты билік пен бірлікті қамтамасыз ете алатын жаңа заңдар жүйесі қажет болды. Тәуке хан қазақ халқының ежелден келе жатқан дәстүрлі әдеп-ғұрыптары мен өзінен бұрынғы хандардың тұсында қабылданған «Қасым ханның қасқа жолы» мен «Есім ханның ескі жолын» негізге алып, жаңа заң жүйесін жарыққа шығарды. Күлтөбенің басында Төле би, Қазыбек би, Әйтеке билер бас қосып, «Тәуке ханның Жеті жарғысы» деген атауға ие болған заңдар жиынтығын қабылдады.

ЖАРҒЫ ЖЕТІ ЖАҢА ТАРМАҒЫМЕН ЕРЕКШЕЛЕНГЕН

«Жеті жарғының» толық нұсқасы сақталмаған. Оның үзінділерін К.Шүкірәлиевтің (1804), Я.Гавердовскийдің (1806), А.Левшиннің (1832) жазбаларынан оқуға болады. Сондай-ақ, Н.Гродеков, Л. А. Словохотов, А. П. Чулошников тәрізді орыс ғалымдарының зерттеулері шежіреші Ә.Қайнарбайұлынан алынған нұсқаға жақын келеді. Аталған нұсқада Жеті жарғының аталуы Тәуке хан енгізген жеті өзгеріске байланысты деген тұжырым жасалынған. Бұл өзгерістерде төрелер мен қожаларға ерекше құқық беру арқылы билікті нығайту мақсаты көзделгені айқын байқалады.

САЙЛАУҒА ҚАРУ АСЫНЫП КЕЛУ МІНДЕТТЕЛГЕН

«Жеті жарғы» заңдар жинағы негізінде қазақтың тайпа, ру басылары жылына бір рет жиналған. Бұл жиындарда мемлекеттің сыртқы және ішкі жағдайына байланысты мәселелер дауыс беру негізінде шешілді. Жиынға қару асынып келген азаматтардың ғана дауыс беру құқықтары болды. Сонымен бірге қару ұстап келген азамат жылына өз байлығының жиырма-

ҚАЗАҚ ХАНЫ ӘЗ-ТӘУКЕ «ҚАСЫМ ХАННЫҢ ҚАСҚА ЖОЛЫ» МЕН «ЕСІМ ХАННЫҢ ЕСКІ ЖОЛЫН» ЖЕТІЛДІРІП, «ЖЕТІ ЖАРҒЫ» ЗАҢДАР ЖИНАҒЫН ЖАРЫҚҚА ШЫҒАРДЫ. АЛ МҰНЫҢ МӘН-МАҢЫЗЫ СОЛ ДӘУІРДЕ ЕРЕКШЕ БОЛДЫ? НЕГЕ?

дан бір бөлігін салық ретінде мемлекетке беруге міндеттелді. Жиынға қатысушы әр рудың өз таңбасы болды. Бұл таңбалар құрылтайда мемлекеттік рәміз дәрежесінде бекітілді.

ТӨРТ ТҮЛІК МАЛМЕН ҚҰН ТӨЛЕГЕН

Жазалаудың ең көп таралған түрі — құн төлеу болған. Қылмыскердің және өлген адамның әлеуметтік жағдайына байланысты құн мөлшері өзгеріп отырған. Мысалы, өлген ер адамның құны 1000 қой болса, әйел адамның құны 500 қой болған. Өлген адамның әлеуметтік жағдайы ескерілген, ақсүйек болса құн мөлшері жеті есе өскен, яғни сұлтан немесе қожа тұқымынан өлтірілгендерге жеті адамның құнын төлеген. «Сұлтан» немесе «қожаға» тіл тигізгені үшін 9 мал, қол жұмсағаны үшін 27 мал төленетін болды. Құлдың құны бүркіттің немесе тазы иттің құнымен теңескен. Дене мүшелеріне зақым келтірген қылмыскер де белгілі мөлшерде құн төлеген. Атап айтқанда, бас бармақ — 100 қой, шынашақ 20 қой болған. Ұрлық жасалған кезде ұрланған заттың құны иесіне «үш тоғыз» етіп қайтарылған. Мысалы, ұрланған 100 түйе 300 жылқыға немесе 1000 қойға теңелген. Бұл баптардан біз «Жеті жарғыға» сай қылмыс істеген әр әлеуметтік таптың құқықтары заңдастырылғанын көреміз.

АУЫР ҚЫЛМЫС ЖАСАҒАН АДАМ ӨЛІМ ЖАЗАСЫНА КЕСІЛГЕН

«Жеті жарғыда» қылмысты іс-құқық нормаларына үлкен орын бөлінген. Қылмыс ретіне: кісі өлтіру, мерткітіру,

әйелді зорлау, соққыға жығу, қорлау, ұрлық істеу және тағы басқалары жатқан. Кінәлілер жасаған қылмыс-деңгейіне сай әртүрлі жазаға кесілген. Бұл жинақта «қанға қан» заңы сақталды. Өлім жазасының екі түрі болған: дарға асу және тас атып өлтіру. Сондай-ақ, мемлекет ішіндегі бүлікшілер мен сатқындар өлім жазасына кесілген.

ҚЫЛМЫСТЫҚ ІСТЕРДІ БИЛЕР СОТЫ ҚАРАҒАН

Билер соты барысында екі жақ келісуі бойынша өлім жазасын құн төлеумен алмастыруға мүмкіндік болған. Құн төлеу төрт жағдайда рәсімденген. Олар: егер әйелі күйеуін өлтірсе және күйеуінің туыстары оны кешірмеген жағдайда; егер әйел некесіз туған баласын өлтірген жағдайда; жұбайлар арасындағы «көзге шөп салушылық» дәлелденген жағдайда; «құдайға тіл тигізгені анықталған жағдайда». Ал, әкесіне қол жұмсаған ұл баланы қара сиырға теріс отырғызып масқаралаған. Ата-анасына дауыс көтерген қыз баланың жазасын шешесі шешкен.

«ЖЕТІ ЖАРҒЫ» ХІХ ҒАСЫРДЫҢ ОРТАСЫНА ДЕЙІН ҚОЛДАНЫЛҒАН

«Жеті жарғыны» қазақ халқы ХІХ ғасырдың ортасына дейін пайдаланып келді. Ал кейбір заңдар Қазан төңкерісіне дейін қолданылды. Жоғарыда атап өткеніміздей, біздің заманымызға «Жеті жарғының» түпнұсқасы жеткен жоқ. Алғаш рет орыс ғалымы Г. Спасский жаппас руының старшыны Күбек Шүкірәлиевтің мәліметтері негізінде «Жеті жарғының» 11 үзіндісін 1820-шы жылы «Сибирский вестник» баспасөзінің бетінде жариялады. «Жеті жарғының» екінші нұсқасы (34 үзінді) А.Левшиннің зерттеулерінде беріледі. Бұл нұсқалар «Жеті жарғы» жарыққа шыққаннан кейін 100 жылдан соң халық ауыз әдебиеті жанрында жарияланған.

Гүлжанат Әбдімомынова
Abai.kz

ҚАЗАҚТЫҢ КӨНЕ ЗАҢДАРЫ

«БҮГІНДЕ ҰМЫТ БОЛСА ДА МӘНІН ЖОЙМАҒАН ДАЛА ЗАҢДАРЫ. ШІРКІН ДАНАЛЫҚТЫҢ БАРЛЫҒЫ КӨНЕ ДҮНИЕДЕ ҒОЙ». ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІДЕН ЖАЗЫП АЛҒАН ОСЫ БІР ЖОЛДАР ДАЛА ЗАҢДАРЫНЫҢ ӘРІ ҚАТАЛ, ӘРІ ТӘРБИЕЛІК МАҢЫЗЫН АЙҚЫНДАЙ ТҮСЕДІ.

***Қарызға алған малдың өтемі жылдан асса өтемімен қайтарылады, ұрғашы мал еркек малдан қымбат бағаланады;
***Қонақ қондырмағанға айып салынады;
***Қонағасын дұрыс бермеген жазаға тартылады;
***Тентектер үшін бүкіл ауыл және ақсақалдар жауапты болады;
***Ауқатты адам кедейге көмек беруге міндетті;

***Малға, жануарларға зәбір көрсеткендер жазаға тартылады;
***Өзіне өзі қол салғандарға жаназасы шығарылмайды және бөлек жерленеді;
***Оң жақта отырып екіқабат болған қыз қалыңмалсыз беріледі;
***Қарабет болған қыздың бұрымы кесіледі, масқараланады;
***Апатқа, өртке ұшырағандарға руы, ауылдастары малдай, заттай, көмек көрсетуге міндетті;
***Әдет бұзғандарға жаза бар;
***Екі адамның бірі аязда үсіп өлсе, соның жанындағы кісі ішкікті болса жазаланады;
***Ер адам бәкісіз, қынсыз пышақсыз жүруге болмайды;
***Тәртіпсіз шәкіртке дүре соғылады;
***Еңбегі үшін ақы сұрауға болады, асарға ақы сұрамайды.

(Дереккөз: <https://www.instagram.com/reel/DNSH4FOInVs/?igsh=OHNrc3FIenAxbnhu>)

ҚАБЫЛИСА МЕН ТАУТАН

Жалғасы. Басы өткен санда

2-дәптер

Қабылиса мен Таутан қыздың айтысын 1971 жылы 25 шілде Доңыз жылы жұма күні «Қалам алып Нұржігіт, Жазуға мұны қылды үміт» деп ескіден көшірді.

Мұны жазған Нұржігіт алды-мен былай деп үш шумақ өлең арнады.

*Нұржігітке сөз дайын өлең жиса,
Жинай берсем шығарам талай
қисса.*

*Алған жарым Нұила мырза елінен,
Бесінші атасы еді Қабылиса.*

*Әкесі Қабылисаның болар Асан,
Төрт ғасыр бұрын өтті алда
қашан.*

*Ойлаймын менде оларға жат
емеспін,
Ұрпағы жұбым болды қайда
қашам.*

*Әр қашан жақсылардың жөні
бөлек,
Тар жерде қысылғанда берер
көмек.*

*Халқым үшін менде өлең жазып
едім,
Өзімді не қылайын көтермелеп.*

Нұржігіт

* * *

Бисмилла рахман Рахим жар,
Жалғыз қылдан бір сызат болады
тар.

Жамағат құлақ салып тыңдасаңыз,
Аз ғана ақын атам өлеңі бар.

Сонда қыз сөз сөйлейді ол ақынға,
Құдайым иман берсін мұсылманға.
Қызда болса ол мұңын ашқан екен,
Сөзінде сол сабаздың қате барма.

Таутан:
Отырмын бір Құдайға жылайын
деп,
Бір сөзге тоқтау қылып ұнайын деп.
Ақын деп ата сізді естуші едім,
Отырмын аз шарифат сұрайын деп.

Қабылиса:
Жолы бар шарифаттың пара-пара,
Тілімді жаңылдырма хақ тағала.
Боламыз біліп айтсақ біз де жақсы,
Қыз Таутан, шарифатың сұрап қара.

Таутан:
Қабеке, Орта жүзге келгенің-ақ,
Сөйлей бер жаңылмай-ақ тіл мен
жақ.
Адамда кеңдік нешеу, тарлық
нешеу,
Қабеке, мұны тапсаң жеңгенің-ақ.

Қабылиса:
Әуелі сұрасаңыз сөзде иман,

Белгісі сол иманның нәпсі тиған.
Дінінді тіршілікте күтіп жүрсең,
Бейішке дым сасиды бұрын
барған.

Таутан:
Аспаннан кітап түсті әуелден
біл,
Кітапсыз айтқан сөзде болады
мін.
Алладан неше кітап келген екен,
Сұраймын мен соларды аттары
кім?

Қабылиса:
Аспаннан Алла тағала кітап
салған,
«Таурат» деген кітапты Мұса
алған.
«Інжіл» деген кітапты Ғайса
оқып,
Бар ма екен бұл сөзімде сірә
жалған.
«Забыр» деген кітапты Дәуіт
алды,
Меккеге бір ғажайып қорған
салды.
«Құранды» хазіреті Оспан оқып,
Шарифат насихатшы содан
қалды.

Таутан:
Пендеде, ау, Қабеке, болады
арман,
Атамыз Адамнан да пәни қалған.
Осымды ойланбай тап ақын
болсаң,
Ер Ғайса атасы жоқ қайдан туған?

Қабылиса:
Мұным рас «Інжілді» Ғайса алған,
Мұса каллам Алладан сөз сұраған.
Сұрадың-ау қайтейін «Мәриям»
деген,
Алланың лебізінен Ғайса болған.
Алланың құдіретімен Ғайса туған,
Аллаға құлшылық қып белін буған.
Жапанда жалбыз теріп жүргенінде,
Құдайдың баласы деп ұстап алған.
Ғайсаны қайламенен ұстап алған,
Темір қорған апарып үйге салған.
Кәпірлердің қысасы қандай дейсіз,
Неше түрлі қыспақты күйге салған.
Сол уақта темір үйде жатқан шақта,
«Ұшқын» деп бір Алладан жарлық
болған.
Алладан әмір естіп «ұшқын» деген,
«Шыға алман» деп тесіктен қайғы
жеген.
«Иығым қайтіп шығады, маңлайым»
деп,
Көрсетіп өр жерлерін нұсқай
берген.
Орнынан «иә, Алла» деп түрегелген,
Абайлап ақырын басып тұрды
Ғайса,
Именіп күзетшісі кәпірлерден.
Ғайса шығар тесікке қолын салған,
Көтеріп періштелер көкке алған.
Құдайдың баласының қылғаны деп,
Кәпірдің шоқынбағы содан қалған.

Таутан:
Бар екен бір ағашта қырық жаңғақ,
Бұл дүние барша жанды жатыр
жалмап.

Шежіреші әрі жырау -
Нұржігіт Жүнісбеков

Ол ағаштың бар екен мың бұтағы,
Адамға обал екен кесіп алмақ.

Қабылиса:
Қырық жаңғақ дегенің қырық парыз,
Мойныңа оқымасаң болар қарыз.
Мың бұтағы шарифат әмірі дүр,
Обалы сол – күтпесең айттым
нағыз.

Таутан:
Айналар өз-өзінен бір диірмен,
Шығарды бір ағашын бір бүйірінен.
Ішінде қылдан нәзік бір жібі бар,
Шіркінді әбзәл ғылып кім иірген?

Қабылиса:
Кей адам ұйықтаса пырылдаған,
Айтысам десең еді бұрын маған.
Халім келсе шешейін Таутан бала,
Бұл жұмбағың мәшине дырылдаған.

Таутан:
Жансызда төрт аяғын басып тұрған,
Алдынан қаһар отын шашып тұрған.
Айналып мәшинесі келгенінде,
Кісіні жанындағы асықтырған.

Қабылиса:
Сөзімнің байқа, Таутан, қарауылын,
Айтасың жұмбақтардың
бар ауырын.
Мейлің жақтыр, мейлің
жақтырмағың,
Бұл айтқан жұмбағыңыз
самауырын.

Таутан:
Жансызда төрт аяғын тұрды басып,
Шұп-шұбар омырауын қылды
қасып.
Қабеке, осынымды ойламай тап,
Анда-санда қояды аузын

ашып.

Қабылиса:
Жақсы мерген Арқадан аң
атты ма,
Бозбалалар, қараңдар, таң
атты ма?
Ойламай-ақ табармыз
тіршілікте,
Бұл жұмбағың шешуі
сағатнама.

Таутан:
Бес өзен ағып жатыр әрбір
сайдан,
Дарағы отыз екі мәуіланнан.
Қабеке, ақын болсаң ойламай
тап,
Он жеті жерде тоқтап,
аялдаған.

Қабылиса:
Бес өзен бес уақыт намаз
болар,
Дінін күткен мақшарда сабаз
болар.
Бесеуінің он жеті парызы бар,
Сүндетін бірге қосып оқымасаң,
Сауабы намазыңның ғазал
болар.

Қартайған уақытта кез келмесең,
Жұмбақты шеше алмасам кім мәз
болар?

Таутан:
Бір адам жүр алтынды киік бағып,
Мойнына үш жүз алпыс арқан
тағып.
Екі ұры аламын деп күнде аңдиды
Бекіттім төрт жүз қырық төрт қазық
қағып.

Қабылиса:
Жаныңа ие адамың анаң болар,
Анасыз көрген күнің қараң болар.
Үш жүз алпыс арқаның жыл он екі
ай,

Мұны тапқан Қабекең кімің болар?
Екі нәпсі екі ұры – білсең танып,
Төрт жүз қырық төрт сүйек бар,
ұққын анық.
Тірі болсам табамын жұмбағыңды,
Таутан бала, бәтемді ал, тілімді
алып.

Үш жүз алпыс арқаның жыл он екі
ай,
Мұны тапқан Қабекең кімің болар?
Екі нәпсі екі ұры – білсең танып,
Төрт жүз қырық төрт сүйек бар,
ұққын анық.
Тірі болсам табамын жұмбағыңды,
Таутан бала, бәтемді ал, тілімді
алып.

Таутан:
– Құдайдың жаратқаны бір
бәйтерек,
Төрт бұтақ ол теректе болса керек.
Төрт бұтақты және бір екі бұтақ,
Қабеке, ақын болсаң тапсаң керек.

Қабылиса:
Бір бәйтерек дегенің Мұхаметім,
Үш жасында анадан қалған жетім.
Төрт бұтағы сүйікті төрт жары тұр,

ҚЫЗДЫҢ АЙТЫСЫ

Пайғамбарым қорғайды көп үмбетін.
Екі бұтақ Хасен мен Хұсайын тұр,
Таутанжан, меніменен кеңесің құр.
Мен таппаған несі бар, ойлап қара,
Нұсқаға мен көрсеткен мойныңды

бұр.
Бар екен отыз үш мың сақабасы,
Қабекеңнің алпысқа келген жасы.
Қабибі бір Алланың сүйер досы,
Екі мысқал пәниде ішкен асы.
Намаз оқып, ораза тұтпаған жан,
Таутан бала, ойласаң, адам насы.
Зекет, қажы, иман білмек парыз

болар,
Он екіге ілініп шықса жасы.
Қыз балаға болады тоғызында,
Тағаты кем болмайды болса
ұрғашы.
Лағанат қамытын кигеннен соң,
Ғазезіл адамзаттың болды қасы.

Таутан:
Құдайдың жаратқаны жалғыз тері,
Буы жоқ қалың тоғай жүрген жері.
Қырық күн аштан өлмес, ашпын
демес,
Мұны табар адамның кемеңгері.

Қабылиса:
Жалғыз тері дегенің ол аспан көк,
Қалың тоғай жұлдыздар еш буы
жоқ.
Қырық күнде жерге кеп үркер кірер,
Сексен түн санасаңыз болады кеп.
Таутан:
Білмеймін ақыр қайғы салмағы бар,
Бір күні алдап жүріп, алмағы бар.
Пәнидің жеті басы, он екі қол,
Отыздан қол бас сайын бармағы
бар.

Қабылиса:
Дегенің он екі қол он екі ай-ды,
Сопылар құдай үшін жан қинайды.
Отыз бармақ дегенің отыз күн дүр,
Барша жан біреуінен құтылмайды.
Ғибадат қыл Таутан қыз тіршілікте,
Ойалалық мақшар күнде барар
жайды.
Жеті күннің бірінде алар құдай,
Хабары жоқ іш адам біле алмайды.

Таутан:
Қабеке, бұл өлеңде көптеу парық,
Жасымнан ақын болдым қыдыр
дарып,
Отыз қол аттаныпты әскербілән,
Он төрт жігіт қасына жолдас алып.
Қабеке, бұл жұмбақты ойламай тап,
Сөзіңіз өтірік болмай, болсын анық.
Мен айтсам, сіз шешіңіз кідірместен,
Таңқалар екеуімізге барлық халық.

Қабылиса:
Жаратқан баршамызды хақ тағала,
Ғаламға он сегіз мың өзі пана.
Он төрт жігіт дегенің он төрт шәжде,
Құран дүр отыз қолың отыз пара.
Әскері ішіндегі сүрелері,
Бұл сөзді құлақ салып тыңдап қара.
Не айтсаң да табамын
жұмбағыңды,

Барың болса қарышта, Таутан
бала.

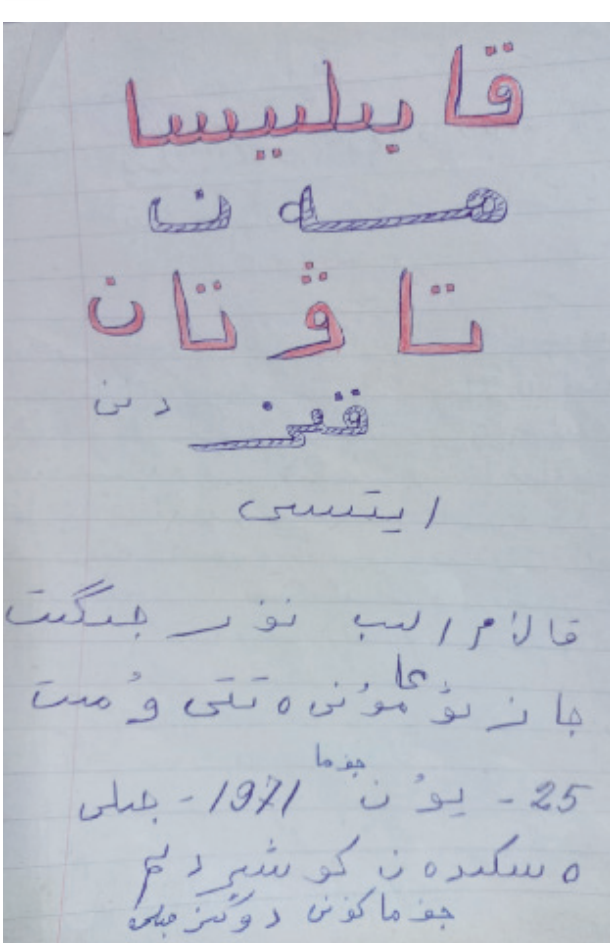
Таутан:
Қабеке, Орта жүзге келуің нақ,
Сөйлей бер мүдірместен тіл
менен жақ.
Адамды ләпсісінен азғырады,
Бір құс бар оны тапсаң
жеңгенің-ақ.

Қабылиса:
Жеңілсем ал ұялтып қайтар
дағы,
Білгендер шариғатын айтар
дағы.
Ләпсіге іркілместен ойран
салса,

Бұл жұмбағың Таутан қыз
шайтан дағы.
Тағат қыл тіршілікте бір Аллаға,
Мақшарда жақсы болар істің
ағы.
Табармыз қартайсақ та, сөйле,
шырақ,
Аман болса Алланың берген
бағы.

Таутан:
Қабеке, таба алмадың сөз ұяңды,
Қинайды өтірік сөз шыбын жанды.
Қанша ақын болсаң да таба
алмадың,
Ол құсым ләпсі тиған зым-зиянды.

Қабылиса:
Біреуі ұшқан құстың бөдене еді,
Бұл Таутан өлең бірлән теңеледі.
Мен таппаған несі бар, Таутан бала,
Зым-зиян шайтан емей немене еді?
Алла берген ақыл, ой түгел тұрса,
Қабекең неменеге түңіледі.

Тақтайға «Лауқыл мақпұз» жазған
Алла,
Пендесі рақым қылған көгереді.

Таутан:
Қабеке, бәрін таптың сөзің анық,
Жолынан шариғаттың адаспалық.
Жұмбақты қанша айтсам таба
бердің,
Сізбенен бұдан былай таласпалық.
Қабеке, қарсылық деп ойыңа алма,
Тыңдап тұр осы отырған барша
халық.
Сізге айтқан сөзімді кешіріңіз,
Маған наза болмаңыз қапаланып.
Бір келген дүниеге әулиесіз,

Қабылиса атандың қыдыр
дарып.
Өтініп сізден жәрдем сұрап
тұрмын,
Бұл Таутан қызың тынсын
бөтенді алып.

Қабылиса:
Атыңнан айналайын, жұпар
құдай,
Данышпан бір баласың ақылға
сай.
Таласпа меніменен мұнан
былай,
Берейін мен бәтемді, қолыңды
жай.

Таутан:
Атыңнан айналайын,
пәруәрдігер,
Қабеке, шариғаттың сабағын
тер.
Азырақ жел сөзбенен дәсіп
ұрдым,
Атажан, ықыласыңмен бөтенді
бер?

Қабылиса:
Құдайым, малды көп бер, басты көп
бер,
Аздырма бұл пендеңе бәрін тек
бер.
Шәрменде ақыретте қылма, құдай,
Біссимиллә, рақман рақым, Аллау-
акпар! – деп бете беріпті.

**Нұржігіт Жүнісбекұлының
1971 жылғы төте жазуда
жазылған қол жазбасынан
аударған
Айдын КӘЛІМХАН**

АЗ ҒАНА ТҮСІНІК

Асан баласы Қабылиса Жалайырдың бір руы Мырза. Мырзаның ішінде Қожаназар. Қожаназардан Асан деп аталады. Асанның баласы Қабылиса ақынды Қабан ақын депте атайды. Бұл Қабан деген өрескел атты атын тура атай алмай ерте заманда жеңгелері атап кеткен екен. Ол уақытта доңыз деген нәрсені қазақ өзі тұрмақ атында естіп көрмеген. Ол кісінің шын есімі Қабылиса, әулие, көріпкел алда не боларын тез болжайтын адам болған. Өте білгіш жүйрік халықтың айтуынша 18 мың ғаламды 4 жол бір шумақ өлеңге сидырған. Ол кісі өлең айтқанда қолында кіші кірім наның табасына жуық тасы бар. Сол тасты саусағымен шұқып отырып күйге келтіріп алып айтады екен. Сол саусағымен шұқып отырған жері біресе ойылып, біресе бекітіліп қалып тұрады екен. Ақын аяғын аздап-аздап сылтып басып жүреді екен. Бір күні намаз оқығалы таңда тұрса өзі жататын төсегінің бас жағындағы ұстар жерінде алтын жалатқан балдақты көреді. Сол балдақты ілулі тұрған жерінен қолына алып үнемі таянып жүретін болған. Ол балдақ қайдан келді? Кім әкеліп іліп кетті? Оны оның өзінен басқа ешкім білмейді. Сол таяқты таянғаннан бастап бағы жанып, қасиеті одан әрі дәуірлей беріпті. Ол әділетті, шарапатты, көріпкел, халыққа сыйлы, жетім-жесірге қайырымды ынабатты, шыншыл, ақпейіл ашық жарқын дарқан адам болған екен. Қабылиса әулиенің тұсындағы заманы, ақыл-кеңесі, жүріс-тұрыстары бір мына адамдар болған. Шарапатты әулие Ескелді сиыршы руыннан. Асан-сиық әулие сиыршы руынан. Балпық би андас руынан. Қарынбай андас руынан. Дарабоз бәйбіше андас руынан. Жолбарыс күшік руынан. Күшік елдің аты. Шын аты Көлшік. Ескелді би Жылкелді баласы. Асан-сиық Үргеншіқұл баласы. Балпық би Деріпсәлі баласы. Қарынбай би Тәттібай баласы. Дарабоз бәйбіше Кенжеке жұбайы. Жолбарыс би Байтұқ баласы. Қабылиса Асан баласы. Осы кісілердің заманы бір болған.

Бейсенбі - Четверг, 4 қыркүйек

ХАБАР	
05.00 «Дүлдүлдер дүбірі» 06.00 Телехикая «Шашу» 07.00, 08.00, 08.55 «Оян» 07.50, 18.00 Новости 08.35 «Неосеть» 10.30 Мульт/Т/с «Белка и стрелка. Озорная семейка» 11.00 «Бегом за деньгами» 12.00, 20.00 Телехикая «Ар алдында» 13.45, 21.45 Телехикая «Келінжан-6» 14.30, 19.30 Жаңалықтар 14.40 «Өзекті» 15.10 «НеоСана» 15.30 «Әсем әндер» 16.00, 23.30 Т/с «Мажор-2» 18.30 Телехикая «Пәленшеевтер-4» 22.30 «КешREC» 01.30 Т/с «Перекресток»	

ЕВРАЗИЯ	
06.00, 02.45 Паутина 07.00 «Koreميز-шоу» 08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!» 09.00 «Доброе утро, Казахстан!» 10.00 «Жить здорово» 10.55«Давай поженимся!» 11.45 Т/с «Доктор Преображенский» 13.00 «Пусть говорят» 14.10, 02.15 «Новости» 14.20, 02.30 «Жаңалықтар» 14.30 «Qoslike» Жаңа маусым 18.30, 03.35 «Басты жаңалықтар» 19.00 «Koreميز-шоу» жаңа маусым 20.00 Главные новости 20.30 Т/с «Счастливчик пашка» 01.05 Ночной кинотеатр	

КТК	
07.05 Кешкі жаңалықтар (қайталау) 07.25 «Өкінбе сен» 09.00 Вечерние новости 09.40 Т/с «Пустые города» 11.40 Т/с «Однажды В Чукурова» 13.40 Т/с «Бессмертник» 16.30 «Битва Экстрасенсов» 18.00 «Дерт пен Үміт» 19.00 «Өкінбе сен» 20.35 Кешкі жаңалықтар 21.00 Вечерние новости 21.40 Т/с «Пустые города» 23.40 Т/с «Однажды В Чукурова» 01.40 Т/с «Обвиняется в любви» 03.20 «Өкінбе сен» 04.35 «Мерекелік концерт» 06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)	

ЖЕТІСУ	
07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.15 «Саулықтың сыры» 09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы) 10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы) 10.30 Новости (Алматы облысы) 11.00 Новости (Жетісу облысы)	

11.30 «Ой-сарап» 12.00 «Шаңырақ» 12.50 «Саулықтың сыры» 13.05 «19 аймақ» 13.40 «Әсем әуен» 14.00 «Мақсатына жеткендер» 14.30 «Агро аймақ» 15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир/ 15.20 «Әсем әуен» 16.00 Новости/прямой эфир 16.20 «Біздің өңір» 17.00 «Ой-сарап» 17.30 «Әсем әуен» 18.00 «19 регион» /тікелей эфир/ 18.40 «Қазақ үні» 19.00 «Шыңыраудан шыңға» 19.30 «Ащы да болса...» 20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы облысы) 20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу облысы) 21.00 Итоговые новости (Алматинская область) 21.30 Итоговые новости (Область Жетысу) 22.00 «Біз жанбасақ» 22.45 «Әсем әуен»	
--	--

Жексенбі - Воскресенье, 7 қыркүйек

ХАБАР	
05.00 «Jeti qazyна» 07.00 «Тамаша» 08.00 «Концерт» 10.00 «Мультфильм» 11.40 «Мульт/Т/с» 12.00 «Фильм» 14.00 «Азамат» 15.15 Концерт 17.00 «Келінжан-6» 18.30 «Тамыр» 20.00 «Алғашқы» 21.00 «Қызық таймс» 22.00 «7 күн» 22.40 Глобальные события 22.40 фильм	

ЕВРАЗИЯ	
06.00 «Той базар» 06.45 «Паутина»	

Жұма - Пятница, 5 қыркүйек

ХАБАР	
05.00 «Дүлдүлдер дүбірі» 06.00 «Шашу» 07.00 ,08.00,08.55«Оян!» 07.50,18.00 Новости 08.35Культурный контекст» 10.30 «Белка и стрелка. Озорная семейка» 11.00 «Бегом за деньгами» 12.00,20.00 Ар алдында 13.45,21.45 «Келінжан-4» 14.30,19.30 «Жаңалықтар» 14.40 «Өзекті» 15.10 Арнайы репортаж 15.30 Ғұмар ғибраты 16.00,23.00 «Мажор-2» 18.30 Қоғам пікірі 22.30 ОйнаlQ 23.00 «Т/с»	

ЕВРАЗИЯ	
06.00 ,02.40 «П@утина» 07.00 «Koreميز-шоу» 08.00 «Қайырлы таң» 09.00 «Доброе утро, Казахстан» 10.00 «Жить здорово» 10.55 «Давай поженимся» 11.45 «Доктор преображенный» 13.00 «Пусть говорят» 14.10,02.10 «Новости» 14.20,02.25 «Жаңалықтар» 14.30 «Qoslike» 18.30 ,03.30«Басты жаңалықтар» 19.00 «Көреміз шоу» 20.00 «Главные новости» 20.30 «Поле чудес» 21.50 «Т/с» 03.55 «Той базар»	

КТК	
07.05 Кешкі жаңалықтар 07.25 «Өкінбе сен» 09.00 «Вечерние Новости» 09.40 «Т/с» 11.40 «Однажды в чукурова» 13.40 «Бессмертник» 16.30 «Реалити-шоу» 18.00«Дерт пен Үміт» 19.00 «Өкінбе сен» 20.35 Кешкі жаңалықтар 21.00 Вечерние новости 21.40 Пустые города 23.40 «Однажды в чукурова» 01.40«Т/с» 03.20 «Өкінбе сен» 04.35 «Концерт» 06.10 Кешкі жаңалықтар	

ЖЕТІСУ	
07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.15 «Саулықтың сыры» 09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы) 10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы) 10.30 Новости (Алматы облысы) 11.00 Новости (Жетісу облысы) 11.30 «Ой-сарап» 12.00 «Ұлт ұяты»	

22.00 Т/с 01.50 Бір сүйдің құны 03.30 Бәрі есімде 06.10 Әнім сен едің	
--	--

ЖЕТІСУ	
07.05 «Әсем әуен» 08.45 «Саулықтың сыры» 09.00 «Апта» (Жетісу облысы) 09.30 «Апта» (Алматы облысы) 10.00 «Апта» (Область Жетысу) 10.30 «Апта» (Алматинская область) 11.00 «Әсем әуен» 12.00 «Біздің толқын» 12.50 «Саулықтың сыры» 13.05 «Ділмар» 13.45 «Қазақ үні»	

12.50 «Саулықтың сыры» 13.05 «19 регион» 13.40 «Әсем әуен» 14.00 «Шыңыраудан шыңға» 14.30 «Ащы да болса...» 15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир/ 15.20 «Өзекжарды» 16.00 Новости/прямой эфир 16.20 «Біз жанбасақ» 17.10 «Ой-сарап» 17.30 «Жетісу әуендері» 18.00 «Әсем әуен» 18.35 «Менің анам» 19.00 «Зейнеп апаның әңгімелері» 19.30 «Абадан» 19.50 «Қазақ үні» 20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы облысы) 20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу облысы) 21.00 Итоговые новости (Алматинская область) 21.30 Итоговые новости (Область Жетысу) 22.00 «Менің балалық шағым» 22.45 «Әсем әуен»	
--	--

31 КАНАЛ	
06.00,04.00 «Әзіл студио» 06.30, 02.00 «31 әзіл» 06.50,20.00 Информбюро 08.00,23.30 «Айдаһарлар шайқасы» 09.30 «Кунг Фу Панда» 10.30 «Пингвины Мадагаскар» 11.30 «Губка боб» 12.40 «Фильм» 14.50 «Три икса» 17.50 «Три икса-2» 21.00 «Кино» 23.10 «Меня зовут кхан» 02.30 Тик ток шоу 03.00 Күліп ал 04.00«Wats up?» 04.10 «BALA BATLLE» 04.40 «1001 Әзіл» 05.20 «Ризамын»	

7 КАНАЛ	
06.02 «Үмітінді үзбе» 07.00 «Зың-зың Күлпәш» 08.00, 13.10 «Жүрекке жазылған жол» 09.00, 02.00 Жаңалықтар 09.30,02.30 «Новости» 10.00,20.00 «Т/с» 11.10,21.00 «Стамбульская невеста» 12.10 Қызықты weekend 14.00 «Өмірдің өзі» 15.10 «Дем.Соңғы үміт» 15.50 Карадайы 18.00 «Жаңалықтар» 18.30 Жарқыраған жұлдыз 19.30 Новости 22.00 «Карадайы» 00.00 Әйгерім Сейфолланың сырласуы 01.00 «LATE NIGHT SHOW» 02.00 Пока станица спит 02.50 Здоровье с Айнур тажиной 03.50 Q-елі 05.00 Ұлы дала жанұясы 05.53 Үзіліс	

14.00 «Ұлт ұяты» 14.50 «Әсем әуен» 15.00 «Шаңырақ» 15.50 «Әсем әуен» 17.35 «Агро аймақ» 18.00 «Единый народ» 18.30 «Келіп көр» 19.00 «Өзекжарды» 19.30 «Арнайы репортаж» 20.00 А.Нұрмұханның кеші 22.00 «Шіркін-ай» 23.05 «Әсем әуен»	
--	--

31 КАНАЛ	
06.00,05.00 «Әзіл студио» 07.00 «Күліп All» 07.30 «Тәтті шоу» 08.00 «Губка боб» 09.00 «Кунг фу панда» 09.30 «Готовим с Адель»	

Сенбі - Суббота, 6 қыркүйек

ХАБАР	
05.00 «Jeti qazyна» 07.00 «Тамаша» 08.00 «концерті» 09.30 «Президентский резерв » 10.00 «Мультфильм» 11.40 «Мультфильм» 12.00 «Фильм» 14.00 «Алғашқы» 15.15 Қызық таймс 16.30 ОйнаlQ 17.30 «Келінжан-4» 20.00 «Жарай ма?» 22.00 «7 күн» 22.40 Жұмыр жер 23.00 фильм	

ЕВРАЗИЯ	
06.00 «Той базар» 07.20 ,03.30«П@утина» 03.15 «QАймақ» 19.55«Поехали» 10.50 «Я иду тебя искать» 13.05 «Т/с» 17.45 «Полцарства за любовь» 20.00«Жаңалықтар» 20.35 Долги совести 00.45 «Без меня»	

КТК	
07.05 «ТОЙBESTSTAR» 07.50 «Әнім сен едің» 08.20 «Вечерние Новости» 09.00 Пустые города 11.00 «Однажды в чукурова» 13.00 « Бессмертник» 14.00 «Реалити-шоу» 18.00 «Дерт пен үміт» 19.00 «Ән-шашу» 21.00 Таксистка 00.50 «Т/с» 02.30 «Демек сүйесің» 03.50 Ән-шашу қайталау 05.15«Әнім сен едің»	

ЖЕТІСУ	
07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» 09.15 «Саулықтың сыры» 09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы) 10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы) 10.30 Новости (Алматы облысы) 11.00 Новости (Жетісу облысы) 11.30 «Ой-сарап» 12.00 «Біздің толқын» 12.50 «Саулықтың сыры» 13.05 «Әсем әуен» 13.35 «Менің анам» 14.00 М/ф «Киелі Қазығұрт»	

10.00 «Телебинго» 10.25 «Жасырын қауіптер» 11.00 Фильм 13.10 «Кино» 15.40 «Человек-паук» 19.00 «Риддик» 21.40 «Иллюзия обмана» 00.00 «31 әзіл» 02.00 «Тамаша лайв» 03.00 «Тик ток» шоу 03.30 «Тайм вайн» 03.50 «1001 әзіл» 04.00 «BALA BATTLE» 04.30 «What's up?» 05.30 «Ризамын»	
---	--

7 КАНАЛ	
06.00,05.45 Әнұран 06.02 «Тек қана қыздар» 07.00 «Зың-зың Күлпәш »	

14.30 «Абадан» 14.50 «Қазақ үні» 15.00 «Аман болайық» 15.40 «Әсем әуен» 16.20 «Менің балалық шағым» 17.00 «Әсем әуен» 17.35 «Ғибрат» 18.00 «Ділмар» 18.50 «Әсем әуен» 19.00 «Ұлт ұяты» 19.55 «Біздің өңір» 20.30 «Апта» (Жетісу облысы) 21.00 «Апта» (Алматы облысы) 21.30 «Апта» (Область Жетысу) 22.00 «Апта» (Алматинская область) 22.35 «Әсем әуен»	
--	--

31 КАНАЛ	
06.00,04.40 «Әзіл студио» 07.00 «Күліп all» 07.30 «Тәтті шоу» 08.00 «Губка боб» 09.00 «Кунг фу панда» 09.30 «Готовим с Адель» 10.00 «Танцор диско» 13.10, «Родной-2» 15.50 «Фильм» 18.00 «Фантези» 20.10 «Чебурашка» 21.30 «Фильм» 23.20 «Три икса-2» 00.00 «Живое» 01.30 «Біздің шоу» 03.00 тик ток шоу 04.00 «Тамаша лайф» 05.00 «1001 әзіл» 05.10 «BALA BATTLE» 05.30 «What's up?»	

7 КАНАЛ	
06.02 «Тек қана қыздар» 07.00, «Зың зың Күлпәш» 08.50 «Жаңалықтар» 09.20, «Новости» 09.50 «Сандық гигиена» 10.00,20.00 «Т/с» 13.30,21.00 «Стамбульская невеста» 14.30«Үздік әндер» 15.00 «Жетінші студия» 16.00 « Карадайы» 18.10 «Фильм» 22.00 Карадайы 00.00 Фактор страха 01.00 Отречение 01.50 Әйгерім Сейфолланың сырласуы 02.50 «қызықты weekend» 03.30 Здоровье с Айнур Тажиной 04.00 «Жұлдызды шаңырақта» 05.10 «Ұлы дала жанұясы» 05.53 «Үзіліс»	

08.10 «История игрушек-4» 10.00, 20.00 «Великопленный век.Көсем» 13.30, 21.00 «Стамбульская невеста» 14.30, 02.50 Қызықты weekend 15.00 « Жетінші студия» 16.00 Карадайы 18.10 Біз екеуміз 22.00 Карадайы 00.00 «Фактор страха» 01.00 «Отречение» 01.50 «Сейфоланың сырласуы» 03.30 Здоровье с Айнур Тажиной 04.00 «Жұлдызды шаңырақта» 05.1 «Ұлы дала жанұясы» 05.53 «Үзіліс»	
--	--

БІЛЕ ЖҮРЕЙІК

ҚАЗАҚСТАН РӘМІЗДЕРІНІҢ БІРІ - ӘНҰРАНДЫ ПАЙДАЛАНУ ТӘРТІБІ

ЖАСЫРАТЫНЫ ЖОҚ, ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖАҢА ӘНҰРАНЫ МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗДЕРГЕ КІРМЕСТЕН БҰРЫН ШӘМШІНІҢ «МЕНИҢ ҚАЗАҚСТАНЫМ» ӘНІН ҚАЙ ЖЕРДЕ АЙТҚЫМЫЗ КЕЛСЕ СОЛ ЖЕРДЕ ӘНДЕТІП ЖҮРЕ БЕРЕТІНБІЗ. ӨЙТКЕНІ ОЛ ӘН ДЕ, МӘТІНІ ДЕ ҚАЗАҚТЫҢ ЖҮРЕГІНЕ СОНШАЛЫҚТЫ МАҚТАН СЕЗІМІН ОРНАТЫП, ҚАЗАҚ ЕКЕНІҢЕ МӘЗ БОЛАТЫНСЫҢ. АЛ ЕНДІ МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗ БОЛҒАН СОҢ, ОНЫҢ АЙТЫЛАТЫН РЕТІ, ТӘРТІБІ БЕЛГІЛЕНДІ. СОНЫ БІЛЕ ЖҮРГЕНІМІЗ ЖӨН БОЛАР. ЖАҚЫНДА БІРЕУ ӨЗ ТОЙЫ АЯҚТАЛАР КЕЗДЕ МЕЙРАМХАНАДА ҚОНАҚТАРҒА ОСЫ ӘНДІ АЙТҚЫЗДЫ. «ҚОЛЫМЫЗДЫ ЖҮРЕГІМІЗГЕ ҚОЙЫП ШЫРҚАДЫҚ!» – ДЕП ҚЫЗЫП АЛҒАН ҚОНАҚТАР МӘЗ. БҰЛ ДҰРЫС ПА, БҰРЫС ПА? АЙЫППҰЛ ТӨЛЕП НЕМЕСЕ ЖАУАПҚА ТАРТЫЛЫП ЖҮРМЕЙМІЗ БЕ? – ДЕП ҮРЕЙЛЕНГЕНДЕР ДЕ БАРШЫЛЫҚ. ЗАҢ НЕ ДЕЙДІ?

Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 4 маусымдағы № 258 Конституциялық заңының 8-бабына сәйкес Қазақстан Республикасының Мемлекеттік әнұранын пайдалану тәртібі.

1) Мемлекеттік Гимн:
1) Қазақстан Республикасының Президенті қызметке кіріскен кезде - ол ант бергеннен кейін;
2) Қазақстан Республикасы Парламенті сессияларының ашылуы және жабылуы кезінде;
3) Қазақстан Республикасының

ұлттық және мемлекеттік мерекелеріне, сондай-ақ өзге де салтанатты іс-шараларға арналған жиналыстар мен мәжілістердің салтанатты ашылуы кезінде;

4) теле-, радиоарналар эфирге шыққан кезде тәулік сайын, олардың хабар таратуы басталғанда және аяқталғанда;

5) Қазақстан Республикасы халқының өміріндегі аса маңызды тарихи оқиғаларды атап өту құрметіне ескерткіштерді, монументтерді, құлпытастарды және басқа да ғимараттарды ашу кезінде;

6) Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары, сондай-ақ қоғамдық бірлестіктері мен өзге де ұйымдары өткізетін ресми және салтанатты рәсімдер, спорттық іс-шаралар кезінде Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туы көтерілген кезде;

7) Қазақстан Республикасына мемлекеттік немесе ресми сапармен келген шет мемлекеттердің басшыларын қарсы алу кезінде - тиісті шет мемлекеттің мемлекеттік гимні орындалғаннан кейін;

8) жалпы орта, кәсіптік бастауыш, кәсіптік орта, кәсіптік

жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі кәсіптік білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында жаңа оқу жылының ашылу және оқу жылының аяқталу рәсімдері кезінде, сондай-ақ өзге де салтанатты іс-шаралар өткізілген кезде;
9) Қазақстан Республикасының ұлттық (құрама) командасы қатысатын спорттық іс-шаралар

өткізілген кезде орындалады.

Абырой болғанда, меніңше, әр жерде әнұран шырқап, әзір айыпқа тартыла қойғандар жоқ сияқты. Бірақ, кім білсін? Сақтықта қорлық жоқ – дейді ғой. Осы әнді жақсы көретінім соншалық үйде ыңылдап айтып жүремін. Немерелеріме де үйретіп қоямын...

Еңлік ДАНИЯРОВА

ШЕКАРА ШЕБІНДЕ

МӘЖІЛІС ДЕПУТАТЫ ШЕКАРА НЫСАНЫН АРАЛАДЫ

ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты Болат Керімбек жұмыс сапарымен Жетісу облысына барып, ҚР ҰҚК Шекара қызметінің Жетісу облысы бойынша департаментіне қарасты Алакөл ауданы шекара басқармасының «Шыңдалы» шекара бөлімшесінде болды. Сапар барысында халық қалаулысы бөлімшенің жеке құрамымен кездесті.

Кездесу аясында Болат Керімбек жаңадан салынған шекара нысанының жай-күйімен танысып, инфрақұрылымының талапқа сай екенін тексерді. Сондай-ақ, шекара сақшыларының күнделікті атқаратын қызметі мен жауынгерлік әзірлігіне назар аударып, олардың жұмыс жағдайын, қызмет ету барысындағы қиындықтарын тыңдады.

Депутат өз сөзінде шекара қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі сарбаздардың ерен еңбегіне жоғары баға беріп, мемле-

кет тарапынан бұл салаға тұрақты қолдау көрсетілетінін атап өтті. Сонымен қатар, шекарашылардың әлеуметтік жағдайын жақсарту, қызметтік нысандарды жаңғырту мен жабдықтау мәселелері де күн тәртібінде тұрғанын жеткізді.

Сапар соңында Болат Керімбек бөлімше ұжымына сәттілік тілеп, ел шекарасын қорғаудағы қажырлы еңбектері үшін алғыс білдірді.

КОНСТИТУЦИЯ КҮНІНЕ АРНАЛҒАН КЕШ ӨТТІ

Жетісу облысында Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне орай мазмұнды мәдени іс-шара өтті. ҚР ҰҚК Шекара қызметінің Жетісу облысы бойынша департаменті мен ҚР Ұлттық кітапханасы бірлесіп, ҚР Конституциясының 30 жылдығына арналған «Айбыны асқақ Ата Заң» атты музыкалық-патриоттық кеш пен тақырыптық кітап көрмесін ұйымдастырды.

Іс-шара барысында қатысушылар патриоттық әндер орындап, көркем сахналық қойылымдар арқылы Ата Заңның мән-маңызын көрерменге жеткізді. Сонымен қатар, Конституцияның қалыптасу кезеңдері мен құқықтық мемлекеттің дамуына

арналған кітаптар көрмесі көпшілік назарына ұсынылды.

Кешке шекара қызметінің жеке құрамы, кітапхана өкілдері мен жастар қатысты. Шара құқықтық мәдениетті арттыруға және елдік құндылықтарды насихаттауға бағытталды.

ҚР ҰҚК Шекара қызметі Жетісу облысы бойынша департаменті

ҚҰТТЫҚТАУ

МАРАПАТ ҚҰТТЫ БОЛСЫН!

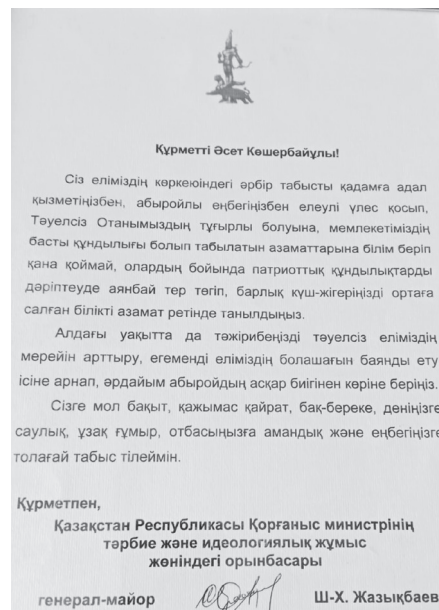

ӘРБІР АДАМНЫҢ ӨЗІНЕ ТӘН ҒҰМЫР ЖОЛЫ, ТІРШІЛІК БАЯНЫ БАР. БІРАҚ ІСТЕГЕН ЕҢБЕК, КӨРГЕН БЕЙНЕТ, ЖЕТКЕН ЗЕЙНЕТ, АЛҒАН АСУ, ЖЕТКЕН БИІК ӘРКІМНІҢ ӨМІРІНДЕ ӘРҚИЛЫ. ОНЫ СЫРТ КӨЗ ӨЗДЕРІНШЕ БАҒАЛАП ЖАТАДЫ... СОНДАҒЫ ЖАЛПЫНЫҢ ІЗДЕЙТІНІ БІРЕУ: «ОЛ - КІСІЛІК ПЕН КІШІЛІК, АТА ТЕГІНЕН ЖАЛҒАСҚАН КЕЛБЕТ, АЗАМАТТЫҚ ТҰЛҒА». ОСЫНДАЙ АДАМИ АСҚАҚ ҚАСИЕТКЕ, ҚАНША ҒҰМЫР КЕШКЕНІМЕН ЖЕТКЕНДЕ БАР, ЖЕТПЕГЕНДЕ БАР. «ҰСТАЗ - ҰЛЫҚ ЕМЕС, ҰЛЫ ҚЫЗМЕТ» ДЕП БАТЫР ЖАЗУШЫ, ПОЛКОВНИК Б. МОМЫШҰЛЫ НАҚТЫ АЙТҚАН...

Алжанбай Әсет Көшербайұлы ағамыз биыл адам өмірінің айтулы белесі 75 жастың мәртебелі шыңына шыққан, асқаралы биігіне шықты. Құтты болсын! Аудандағы 90-нан аса оқытушы ұстаздар сіздің әскери патриоттық тәрбиедегі көп жылғы істеген жетістігіңізді біледі. Кездесу-жиындарға қатысып көргендер де, көрмегендер де газет-журналға

шыққан мақалалар арқылы сіздің есіміңізбен жақсы таныс...

Білім мен тәрбие беруде әскери педагогикалық шығармашылық жетістіктерге адал қызмет, адал табыс, адал еңбекпен жеттіңіз. Аудандағы 2 мектеп, 3 колледжде көп жыл жоғарғы санатты әскери ұстаздық қызметпен бірге, жыл сайын өткізген іс-шара, кездесу-жиындар арқылы аудан, облыс, республикаға

танылды. Оқушы жастарды әскери пәнді игерумен қатар әскери патриоттық рухта тәрбиелеудегі жемісті оқытушылық еңбегіңіз бағаланып, жас оқытушы ұстаздарға

бағыт-бағдар, іс-тәжірибеңізді көрсетіп, білгеніңізді үйреткен «аға ұстаз» - деп аудандағы ұстаздар сізді құрметтейді, үлгі тұтады.

30-шы тамыз Қазақстан Республикасының Ата заңына 30 жыл толу құрметіне орай, ардагер, запастағы зейнеткер оқытушы ұстаз, капитан Әсет Көшербайұлы ағамыз Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің «Алғыс хатымен» марапатталды.

Осы қуанышқа орай, Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданының Қорғаныс істер жөніндегі бөлімінде ұйымдастырылған арнайы жиында осы хатпен бірге аудандағы Қорғаныс бөлімі атынан да ардагер ұстазға «Мадақ хаты» салтанатпен табысталды.

**Болат Смайылов,
аудандық Қорғаныс істер
жөніндегі бөлім бастығы**

КОНСТИТУЦИЯ БАСТАУЫ - БАРЛЫБЕКТІҢ «УСТАВЫ»

Әлемде өмір сүріп жатқан кез келген халықтың, мемлекеттің елдің тәуелсіздігін, демократиялық құндылықтарын айқындайтын, азаматтардың мақсаттары, міндеттері, құқықтары көрсетілетін негізгі ресми құжаты – Конституция болады.

Қазақстан Республикасы 1995 жылы 30 тамызда құқықтық мемлекет ретінде халықтың тарихи шешімімен Ата заңын қабылдады. Қабылданғанына 30 жыл толған еліміздің бас құжаты қазақ елінің алғашқы Конституциясы емес.

Тарихқа сүйенсек, 1911 жылы 13 маусымда Алаш қайраткері, жетісулық қоғам қайраткері – Барлыбек Сырттанов, 45 жасында «Қазақ елінің Уставын» (Жарғысы) жазып, алғы кіріспе сөзінде, «Қазақ елі – көне ұлттардың бірі. Оның тарихының тамыры тереңге жайылған. Жеке ел болып өмір сүрді, елін, жерін қорғады. Ұрпақ жалғастырудан 7 миллионға жетті. Санымен, Ресейде үшінші орында. «Ақтабан шұбырынды, алқакөл сұлама» жылдарда қалмақтардың күшті һәм көп әскеріне ауызбірлік жоқтығынан қарсы тұра алмады. Бірақ Аш жүздің ақылды ұлдары бір байрақтың ұстына жиналуға уәде беріп, бас қосып, қалмақтарды күл-талқан жасады.

Өз алдына ел болуды көздеумен дүниеде өзін-өзі билеген нәсілдер сияқты жеке ел болу мақсатында һәм елді бақытты, теңдік, бостандық өміріне жеткізу үшін осы уставты кіргізеді...» делінген.

Конституцияны қабылдай отырып, қазақ халқы өзінің егемендік құқығын әлемге паш етсе, терең білімді, парасаттылық пен даналықты бойына сіңірген Алаш арысы, өз заманынан озық болған тұлға Қазақ елін тәуелсіз, құқықтық, Ұлт мәжілісі, Президент басқаратын мемлекет ретінде көргісі келді. Барлыбектің асқақ арманы жүзеге асты. Елдің дамуына жол ашып, тәуелсіз мемлекеттің нығаюына негіз болған, барлық ұлт өкілдерінің саяси келісімінің орнығуына, бейбітшілік пен өзара саяси келісімге, еркіндік пен теңдікке апаратын Конституциямыз тоғыз бөлімнен, 99 баптан тұрса, «Қазақ елінің Уставы» төрт бөлімнен тұрды. Олар: «Қазақ елі Республикасының жеке болуы турасында», «Адам баласының құқы турасында», «Қазақ жері турасында», «Сот турасында». «Қазақ елі республикасының жеке болуы турасында» атты бөлімнің тарихи маңызы өте зор, өйткені онда айтылған мәселелер, қазіргі тәуелсіз Қазақстанға қоғамдық-саяси өмірінен толық орын алған.

Өз заманында Барлыбек Сырттанов армандаған Егемен Республика бүгіндері халықаралық деңгейде өзіндік орны бар мемлекет ретінде танылып келеді. Сол ұлт зиялысы тайға таңба басқадай жазып, өміршең болуын тілеген жарғының қазақтың жеке ел ретінде дамуы жөнінде «...Қазақ елінде ең басшы орыны – Ұлт мәжілісі. Оған дауыспен өткендер Қазақ елінің басшы – Президентті төрт жылға сайлайды» делінген. «Бір Президенттің екі реттен асып, ел билеуге құқы жоқ. Президент Қазақ елін министрлер арқылы басқарады. Министрлерді Президент өзі таңдайды, бірақ Ұлт мәжілісі дауыспен шешеді» деген нормалар өзектілігін көрсетті. Б. Сыртановтың Ұлт мәжілісі тәуелсіз Қазақстанда заң шығарушы орган – қос палаталы парламент түрінде дүниеге келді.

«Қазақ елінде билік жүргізу закон шығаратын, орындайтын һәм сот болып тұрады. Үш билік бір-біріне бағынбайды, бассыздыққа жол бермеудің белгісі болып тұрады» – деп жазылған Жарғының тармақшаларынан Барлыбектің құқықтық мемлекеттің белгілерін нақты көрсетіп бергенін айқындайды. Қазіргі кезде тәуелсіз Қазақстанда Барлыбек көрсеткен құқықтық

мемлекеттің белгілері орын алған. Саяси билік үш тармаққа бөлініп, атқарушы, заң шығарушы, сот билігі түрінде өзінің функцияларын іске асыруда.

Мемлекетте заң үстемдігін қалыптастыру, құқықтық саясатты іске асыру халықтың құқықтық сана-сезімін, мәдениетін дамытумен бірге жүреді. Заң үстемдігі дегеніміз – заңнан ешкімнің жоғары тұрмауы. Құқықтық мәдениет дамыған елдерде азаматтар алаңсыз еңбек етеді, өздерін еркін сезінеді себебі, олар заңды құрметтейді.

Қазақстан Республикасы Конституциясын және заңдарын, ережелерін сақтау әрбір адамның міндеті екенін жадымызда ұстауымыз қажет. Күнделікті өмірде Заңға құрмет болмаса, өмір сүру қиынға соғады. Заң мәртебелі болып, дұрыс жұмыс істеуі үшін, тәртіп сақталу қажет. Кемеңгер дана ағамыз Бауыржан Момышұлының «Тәртіпке бас иген ел құл болмайды» деген сөзімен аяқтағым келеді.

**Саулет БАТЫРХАНОВА,
Б.Сырттанұлы атындағы №25 орта
мектебінің тарих пәні мұғалімі.**

ТУҒАН ТІЛІМ – ТӨРГЕ ШЫҚ

ҚОЛДАНЫС АЯСЫН АРТТЫРУ - МЕМЛЕКЕТТІҢ МІНДЕТІ

Мемлекеттік тіл туралы мәселе қозғалғанда әркім әр түрлі пікір айтып жататынын күнделікті көріп жүрміз. Бірі қазақ тілінің қолданыс аясын кеңейтуге жете мән беріліп жатқан жоқ деген пікірін алға тартып жатса, екіншілері мемлекеттік тілді меңгеруді үйрету тәсілдері жолға қойылмай отыр, болмаса тіл үйренуге мұқтаж адамдар аз емес деген уәждерін келтіреді. Дегенмен, шынтуайтқа келгенде ана тіліміздің абыройын арттыру, оны ұрпағымызға ананың сүтімен сіңіру әрбір отбасының өздеріне тікелей байланысты екенін де естен шығармағанымыз абзал.

Тегінде, «Тіл тағдыры – ұрпақ тағдыры, ұрпақ тағдыры – ел тағдыры»

деген ұранды ұстанған қазақ халқы ғасырлар бойы елі мен жерін, діні мен тілін сақтап қалу жолында талай қиын-қыстау кезеңдерді басынан кешірді. Өйткені, ана тілі мәселесі – сол тілде жасаған, жасап келе жатқан халықтың өткені мен бүгінгісін таразылай отырып, болашағын таныта-тын, сол халықтың мәңгілігінің мәселесі. Елдіктің негізгі шарттары, түптеп келгенде мемлекет тілінің, ұлт рухының көтерілген биігімен өлшенеді. Елімізде осы мақсат жолында іргелі істер атқарылып жатқаны баршаға аян. Республикамыз тәуелсіздігін жариялағаннан бастап, қазақ тілін де мемлекеттік тіл ретінде бекіткені осының жарқын айғағы болса керек.

Мемлекеттік тіліміздің тұғырын биіктетіп, мәртебесін арта түсу жолында игілікті істер алдағы уақытта да тоқтаусыз жүргізілетіні жайлы Қазақстан Президенті Қ.К.Тоқаев үздіксіз айтып келеді. Мәселен, Мемлекет басшысы тіл жайында айтқан сөздерінің бірінде: «Қазақстан халқын ұйыстыратын тағы бір символ – мемлекеттік тіл. Қазақ тілі мәңгілік мемлекеттік тіл тұғырында болады. Қазақ тілінің қолданыс аясын арттыра беру – мемлекеттің міндеті. Бұл жұмыс тоқтамайды, жалғаса береді», деп атап көрсеткен болатын. Ендеше, мемлекеттік тілдің қолдану аясын кеңейтуге, сөйтіп оның мәртебесін арттыра түсуге ешбір кедергі жоқ және көп болып қолға алғанда ғана жақсы

нәтижеге қол жеткізуге болатыны айдан анық. Сондықтан, «Тіп мәртебесі – ел мәртебесі» деп халқымыз айтқандай, осынау маңызды ортақ іске әрқайсымыз өзіндік үлестерін қоссақ нұр үстіне нұр болып, көздеген мақсат деңгейінен шығуға мол мүмкіндік туары хақ.

**Олжас НҮКЕНОВ,
Жетісу облысының
қылмыстық істер жөніндегі
мамандандырылған ауданаралық
соты әкімшісінің бас маманы.**

ГЕНДЕР

МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕГЕ ЖАН-ЖАҚТЫ ҚАРАУ КЕРЕК

Қазіргі заманда гендер деген сөзді жиі еститініміз құпия емес. Өйткені, бұл кез келген мемлекетте өзекті мәселеге айналған. Қарапайым сөзбен тартумен болсақ, гендерлік саясат дегеніміз, әйелдерді ерлермен тең дәрежеде билікке тарту, ана мен балаға айрықша әлеуметтік жағдай жасау, отбасындағы зорлық зомбылықтың алдын алу сияқты мәселелерді шешу болып табылады. Сондықтан гендерлік саясат мәселесіне жан-жақты қарау керек екенін заман ағымы алға тартып отыр. Гендер дегеніміз – ерлер мен әйелдердің мінез-құлқын, сондай-ақ, олардың арасындағы әлеуметтік өзара қарым-қатынасты айқындайтын, олардың әлеуметтік және мәдени нормалары мен рөлдерінің жиынтығы. Ал, гендерлік саясат – қоғамдық өмірдің барлық саласында ерлер мен әйелдердің теңдігіне қол жеткізуге бағытталған қоғамдық қызмет.

Жалпы алғанда, гендер ұғымын тек қана әйел теңдігін қорғайтын бағыт немесе оның құқықтарын асыра пайдалануды көздеуге бетбұрыс деп қана түсінуге болмайды. Гендер – әйелдің ғана емес, ер адамның да тұлғалық ерекшеліктерін қорғайтын, ал кемсітушілік

Сайып келгенде, гендерлік саясаттың негізгі қағидаттары Қазақстан Республикасының Конституциясымен кепілдік берілген әйелдер мен ерлердің тең құқығы мен еркіндігін белгілейді. Қазақстандағы гендерлік саясаттың міндеттеріне әйелдер мен ерлердің билік құрылымдарында теңдестірілген қатысуына қол жеткізу, экономикалық тәуелсіздіктің барлық тең мүмкіндіктерін қамтамасыз ету, өз бизнесін дамыту және қызмет бабында ілгерілеу, отбасында құқықтар мен міндеттерді тең жүзеге асыру үшін жағдайлар жасау, жұмыс орнын бөлу жатқызылады.

Қазіргі уақытта әйелдердің үкіметтік емес ұйымдарының қызметтерінде маңызды өзгерістер болды. Бастапқы кезде барлық ұйымдар бала және әйелді әлеуметтік жағынан қорғау, көп балалы және жалғыз басты аналардың, мүгедек аналардың және т.б. құқықтарын қорғаумен қатар психологиялық және заңдық көмек көрсетеуді қамтамасыз етумен айналысса, ал қазіргі таңда олардың қызметі әйелдердің саяси белсенділігінің деңгейін көтеруге, саяси процестері сурақтарды шешуде олардың теңқұшығы қатысуына, саяси қатынастарда

Ендеше, әйелдер істері жөніндегі ұйымдар қағаз жүзінде емес, іс жүзінде жұмыс істеуі керек. Гендерлік саясат ашық түрде насихатталып, тұрмыстық зорлық-зомбылық орын алған отбасы мүшелерімен әңгімелесіп, сотқа дейін жеткізбей шешу, гендерлік саясаттың

Аяң ҚҰРМАНҒАЛИЕВА,
Сарқан аудандық соты әкімшісінің басшысы.

МАМАН МІНБЕРІ

АТҚАРУШЫЛЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ ТАРАПТАРЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

МАМАН Жеке сот орындаушылары атқарушылық іс жүргізу талаптарын жүзеге асыру мақсатында өзінің құқықтары шегінде жұмыс атқарады. Оның басты мақсаты сот актісінің орындалуын қамтамасыз ету болып табылады. Алайда, сот актісін белгіленген мерзімде орындату оңайлықпен келмейді. Өйткені, қорықкерлер әр түрлі сылтауларды желеу етіп, уақытты созу мақсатында жеке сот орындаушысын сотқа сүйреуге де әдеттеніп алған. Сот алдында көптеген уәждерді алға тартып, жеке сот орындаушысының өзіне құқықтары мен міндеттерін де таныстырмады деп табандап тұрып алады. Сондықтан орайы келгенде осы шағын мақаламда Атқарушылық іс жүргізу тараптарының құқықтары мен міндеттері туралы түсініктеме бере кетсем артық болмас деп ойлаймын.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 2 сәуірдегі № 261-IV Заңының 16-бабына сәйкес Атқарушылық іс жүргізу тараптарының құқықтары мен міндеттері туралы былай деп атап көрсетілген. Атқарушылық іс жүргізу тараптары атқарушылық іс жүргізу материалдарымен, оның ішінде электрондық нысанда танысуға, олардан үзінді көшірмелер жасауға, көшірмелерін алуға, қосымша материалдар беруге, өтініш білдіруге, атқарушылық әрекеттер жасауға қатысуға, атқарушылық

әрекеттер процесінде ауызша және жаз-
баша түсініктер беруге, атқарушылық іс
жүргізу барысында туындайтын барлық
мәселелер бойынша өз дәлелдері мен
пікірлерін айтуға, атқарушылық іс жүргізуге
қатысушы басқа адамдардың дәлелдері мен
өтініштеріне қарсылық білдіруге, бас тарта-
тынын мәлімдеуге, атқарушылық іс жүргізу
мәселелері бойынша сот орындаушысының
әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) немесе
шешімдеріне шағым жасауға, бітімгершілік
келісімді бекіту туралы өтінішпен сотқа
жүгінуге құқылы.

Атқарушылық іс жүргізу тараптары өздеріне берілген барлық құқықтарды адал пайдалануға, сондай-ақ осы Заңның талаптарын орындауға міндетті. Борышкер жұмыс орнының, тұрғылықты және орналасқан жерінің өзгергені, сондай-ақ жаңа табыс көздерінің және мүлкінің пайда болғаны туралы көрсетілген мән-жайлар туындаған кезден бастап үш жұмыс күні ішінде сот орындаушысына жазбаша хабарлауға міндетті. Борышкер атқарушылық іс жүргізу аяқталғанға дейін айына бір рет, сондай-ақ шақырған жағдайларда сот орындаушысына келуге міндетті. Келмеуі Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауаптылыққа әкеп соғады.

Жомарт ЖОЛБОСЫНОВ,
Жетісу облысының
жеке сот орындаушысы.

ЗДОРОВЬЕ

НОВАЯ ЭРА В ДЕТСКОЙ АНЕСТЕЗИОЛОГИИ-РЕАНИМАТОЛОГИИ

Как передает пресс-служба НЦПДХ, новая эра в детской анестезиологии-реаниматологии: ультразвуковая навигация при критических состояниях. В казахстанских детских реанимациях стартует масштабная программа по внедрению ультразвуковой навигации для диагностики и лечения пациентов в критических состояниях. Речь идёт о целостной системе применения bedside-УЗИ (ультразвука у постели пациента) по международным протоколам FAST, BLUE, RUSH и др., специально адаптированных для педиатрии.

В городе Атырау при поддержке Министерства здравоохранения РК, PHILIPS и компании ХимФармСервис прошёл международный мастер-класс на тему «Практическая ультрасонография в анестезиологии и реаниматологии. Сосудистый доступ под УЗИ- НАВИГАЦИЕЙ. Протокол EFAST, BLUE, RUSH».

В курсе повышения квалификации приняли участие более 150 специалистов: врачи анестезиологи-реаниматологи, УЗИ специалисты, а так же средний медицинский персонал Западного Казахстана.

Участники получили ценные знания и практические навыки, которые уже сегодня могут применять в своей клинической практике для улучшения качества диагностики и лечения пациентов.

Курс посвящен применению практической ультрасонографии, протоколов экстренной диагностики, сосудистого подступа под УЗИ-навигацией.

Что это за система?

Программа включает: * Портативные УЗ-аппараты в каждой реанимации и в составе выездных бригад.* Стандартизированные алгоритмы FAST (быстрая оценка при травме), BLUE (диагностика дыхательной недостаточности) и RUSH (оценка причин шока). * УЗ-навигацию при инвазивных вмешательствах — установка катетеров, дренажей, пункции под контролем изображения.

- «Это не просто обучение работе с аппаратом, а построение единого протокольного подхода, чтобы врачи говорили «на одном языке» и действовали по чётким шагам. Зачем это нужно? Во первых, это дает сокращение времени постановки диагноза при травмах, массивных кровотечениях, дыхательных нарушениях — с часов до минут, во вторых, это минимизация риска ошибок за счёт визуального подтверждения находок, в третьих она дает снижение осложнений при пункциях и катетеризациях ЦЕНТРАЛЬНЫХ И ПЕРИФЕРИЧЕСКИХ СОСУДОВ. Вся это

система дает рост выживаемости у детей, особенно в шоковых состояниях», отметила к.м.н., Главный внештатный детский анестезиолог-реаниматолог МЗ РК Гульшат Алимханова.

По данным международных исследований, использование bedside-УЗИ в педиатрической реанимации снижает смертность в критических случаях на 20–30%.

Как будет проходить внедрение?

1. Оснащение отделений — закупка портативных УЗ-аппаратов с педиатрическими датчиками. 2. Обучение врачей — теория,

симуляторы, наставничество у постели пациента, сертификация. 3. Внедрение протоколов — FAST/BLUE/RUSH в экстренных случаях. 4. Мониторинг и аудит — регулярный анализ эффективности и разбор клинических случаев.

Что ожидаем в итоге?

* Каждая реанимационная бригада сможет за 2–5 минут дать развернутую картину состояния пациента.* Количество осложнений при инвазивных вмешательствах снизится на 40–50%. * Решения о тактике лечения будут приниматься быстрее и точнее, что особенно критично в педиатрии, где каждая минута может спасти жизнь.* Казахстан войдёт в число стран, где bedside-УЗИ является золотым стандартом в детской критической медицине.

В рамках мастер-класса Главный внештатный детский анестезиолог-реаниматолог МЗ РК Гульшат Алимханова провела обход ОДБ г.Атырау, проконсультировала детей находящихся в отделении анестезиологии и реанимации. Врачом даны рекомендации. А так же обсуждены текущие проблемы и пути решения с региональными врачами - детскими анестезиологами-реаниматологами.

Ш.ХАМИТОВ.

ПО СЛУХАМ И ДОСТОВЕРНО

МИНЦИФРЫ КАЗАХСТАНА ОПРОВЕРГЛО ИНФОРМАЦИЮ

МИНЦИФРЫ КАЗАХСТАНА ОПРОВЕРГЛО ИНФОРМАЦИЮ О ЗАПРЕТЕ В СТРАНЕ ЗАРУБЕЖНЫХ МЕССЕНДЖЕРОВ

В социальных сетях распространилась информация о том, что в Казахстане запретят WhatsApp и Telegram. Якобы это связано с внедрением национального мессенджера Aitu.

Сегодня Минцифры опровергло новость, заявив, что это не соответствует действительности.

Инициатива по внедрению Aitu касается исключительно служебной коммуникации в центральных и местных государственных органах, а также в организациях квазигоссектора. Она необходима для того, чтобы госслужащие могли безопасно обмениваться служебной информацией, предназначенной исключительно для служебного пользования, - подчеркнули в ведомстве

Цель внедрения нового мессенджера — повышение уровня информационной безопасности и переход на защищенную цифровую среду, отметили в Минцифры. Он станет основным инструментом для служебной переписки, рабочих чатов,

оперативных уведомлений и взаимодействия с государственными цифровыми платформами.

Его преимущество в том, что все серверы размещены на территории Казахстана, что соответствует требованиям по защите данных и делает систему более надежной для госорганов. Aitu не заменяет и не «мешает» зарубежным мессенджерам в личной жизни граждан, а лишь обеспечивает защищенный канал для рабочих процессов в государственном секторе, - сообщили в министерстве.

МВД ПРЕДЛАГАЕТ

МВД ПРЕДЛАГАЕТ СДЕЛАТЬ ПДД ОБЯЗАТЕЛЬНЫМ ПРЕДМЕТОМ В ШКОЛЬНОЙ ПРОГРАММЕ, СООБЩАЕТ EL.KZ СО ССЫЛКОЙ НА СЦК.

УРОКИ ПДД МОГУТ ВВЕСТИ В КАЗАХСТАНСКИХ ШКОЛАХ

Председатель Комитета административной полиции МВД Кайсар Султанбаев заявил, что сейчас в школах Казахстана уделяется недостаточно внимания обучению детей основам дорожной безопасности.

«Мы предлагаем ввести уроки по ПДД отдельным обязательным предметом. От этого напрямую зависит жизнь детей. Такие уроки помогут привить нормы законопослушного поведения на дорогах и будут способствовать повышению безопасности, когда подрастающее поколение станет водителями», - отметил Султанбаев.

По данным полиции, только за последние семь месяцев в дорожных авариях погибли 176 детей. Более половины трагедий связаны с тем, что дети находились в машине без детских удерживающих устройств или не были пристегнуты ремнём безопасности. Остальные случаи касались пешеходов, велосипедистов, самокатчиков и водителей мопедов.

Инициатива МВД направлена на то, чтобы с раннего возраста формировать у школьников культуру безопасного поведения на дорогах и снизить высокий уровень детского травматизма.

МАРАПАТ

КӘСІБИ МЕРЕКЕ ҚҰРМЕТІНЕ МАРАПАТТАЛДЫ

Ауыр атлетикадан Астанада өткен жастар мен жасөспірімдер арасында Азия чемпионатында ол баулып жүрген зілтеміршілері тамаша өнер көрсетіп, топжарған білікті бапкер Нұрболат ЖАМАНҚЫЗ бен оның қос шәкірті Әлихан ӘСКЕРБАЙ мен Ақжол ҚҰРМАНБЕККЕ еліміздің спорт күніне байланысты сыйсияпат көрсетілді. Атап айтсақ, осы кәсіби мереке қарсаңында ұлттық құраманың жоғары жетістікке жетуіне үлес қосқан спортшылар мен олардың бапкерлерін Елордаға жинаған Қазақстан Республикасының туризм және спорт министрі Ербол МЫРЗАБӨСЫНОВ әрқайсысын Алғыс хатымен марапаттап, ақшалай сыйлықтар да тапсырды. Мәселен, Нұрболат ЖАМАНҚЫЗ «Сізге Қазақстан Ұлттық құрамасын жоғары деңгейде дайындап, жақсы жетістіктерге, жарқын жеңістерге қол жеткізгеніңіз үшін алғыс білдіремін.

Кәсіби шеберлігіңіз деген жанауырыңызыз ұлттық құраманың әлемдік жарыстарда табысты өнер көрсетуіне септігін тигізді. Сіз спортшыларды жеңіске жетелеп, олардың әлеуетін толық ашуға ықпал еттіңіз. Алдағы жарыстарда да құрамамен

бірге жаңа белестерді бағындыруға тілектеспін!» деген Алғыс хатын министрдің өз қолынан алды. Оның шәкірттеріне де сондай Алғыс хаттар тапсырылды.

Ал, Спорт күніне байланысты өткізілген шаралар шеңберінде Сарқан ауданының басшылығы да Нұрболат ЖАМАНҚЫЗ бен оның шәкірттерін Алғыс хатпен марапаттады. Аудан спортшыларының басын қосып, құрмет көрсету кезінде Сарқан ауданы әкімінің орынбасары Алмас БАЙҒҰНЫСОВ және Сарқан ауданының ішкі саясат, мәдениет, тілдерді дамыту және спорт бөлімінің басшысы Дидар САҒЫНҒАЛИ қатысты.

- Қазақстан Республикасының «Спорт күні» кәсіби мейрамымен құттықтай отырып, ауданымыздың спорттың дамуына қосқан елеулі үлестеріңіз үшін алғыс білдіремін. Ауданымыздың спорттың өркендеуіне сіңірген еңбектеріңіз

жемісті, әрбір бастамаларыңыз сәтті болсын. Дендеріңізге саулық және жаңа жетістіктер тілеймін!», - деп жиналғандарды құттықтаған Алмас БАЙҒҰНЫСОВ Алғыс хаттарын өз қолымен табыстады.

Ш.БАТОВ.

ЧЕМПИОНДАР ЛИГАСЫ

ҚАЗАҚСТАН ФУТБОЛЫНЫҢ ТАРИХИ ЖЕҢІСІ

26 тамыз сәйсенбі күні басталып, сәрсенбі күні түн жарымында өрең жеңімпазды анықтаған УЕФА Чемпиондар лигасының іріктеу плей-офф кезеңіндегі қазақстандық «Қайрат» пен шотландиялық «Селтиктің» арасындағы ойында алматылықтар пенальти сериясында ғана 3:2 есебімен ұтып, тарихи жеңіске жетті. Сүйсінерлігі сол, енді қазақстандық жаттықтырушы Рафаэл Оразбахтин жаттықтыратын «Қайрат» Чемпиондар лигасының жалпы тобында Еуропаның кілең мықты клубтарымен бәсекеге түсу жолдамасын алды. Бұл Қазақстан футболының тарихи жеңісі екені даусыз.

Біздің «Қайрат ерледі, «Селтикке» дес бермеді

Бір апта бұрын Глазгода өткен бірінші ойында алматылықтар азуы алты қарыс Шотландияның 55 дүркін чемпионы «Селтикке» қарсы лайықты өнер көрсетіп, қарсыластың шабуылшыларының адымын аштырмай, қақпамызға бір де бір соқпай ойын қорытындысын 0:0 есебімен аяқтаған

сеніммен мәлімдеген еді.

Ал, енді сәрсенбі сәтті күні өткен қарымта ойынға ойысатын болсақ, бұл жолы «Қайраттың» құрамында негізгі бірнеше ойыншы қатыспайтынын көрдік. Бірінші ойынның соңғы минуттарында ескерту алып қалған биыл жасындай жарқылдап жүрген «Қайраттың» 17 жасар жарық жұлдызы Дастан Сәтпаев ойынан шеттетіліпті. Ал, сол ойынның аяғына таман жарақат алған негізгі қақпашы Александр Заруцкий де ойынға шыға алмай қалыпты.

«Қайраттың» қақпасын сол жолы ойынның 75-минутында оны алмастырған Темірлан Анарбеков бірінші минуттан бастап қорғауға шықты. Ойын 120 минутқа созылды. Бұл кездесу қазақ футболының жанкүйерлері мен жанаушылары үшін мәңгі есте қалатыны анық. Өйткені, стадионды аузы-мұрнына дейін лық толтырған 25 мыңға жуық жанкүйер негізгі уақыт барысында гол көрмесе де жасыл алаңдағы нағыз кескілескен бәсеке мен шиеленіске толы футболдың куәсі болды. Шеберліктері мен тәжірибесі мол шотландиялық футболшыларға қайраттың жас ойыншылары қайсарлық пен табандылық танытып, лайықты тойтарыс бере білді. Сөйтіп, «Селтиктің» атақ даңқынан сексенбеген қайраттықтар жігерін жанып, жанқиярлық танытып, 120 минут бойы қарсыластың қарымды шабуылдарынан қақпасын аман сақтап қалды. Осылайша, алматылықтар «Селикке» дес бермей, ақыры

ойын тағдыры он бір метрлік соққылар арқылы шешілетін болды.

Анарбеков айды аспанға шығарды

Бүгінгі ойынның тағдыры қосалқы қақпашы ретінде алаңға шыққан Темірлан Анарбековке де байланысты болатынын жақсы сезінген жанкүйерлер бар үмітін «Қайраттың» 21 жасар қақпашысына артқаны да құпия емес. Темірлан артылған үмітпен, көрсетілген сенімді абыроймен ақпһтап шықты. Пенальти кезінде ойын тағдыры тек екі қақпашының қолында болады

десек те артық емес. «Селтиктің» қақпашысы тәжірибесі мол 38 жасар Шмейхель болса мұндай сынақтың талайын басынан кешіп, от пен судан өтіп шыққан сыралғы голкипер. Ал, Темірлан үшін бүгін ауыр сынақ болғалы тұр. Дегенмен, бәріміз Темірланға үкілі үміт артып отырдық.

Абырой болғанда, Анарбеков айды аспанға бір-ақ шығарды. Ауыздарын айға білеген шотландиялық ойыншылардың үш соққысын қайтарып, қақпасына дарытпаған Темірлан осы ойынның қаһарманы атанып шыға келді. Дереве жанкүйерлер арасында Темірлан жайлы мағлұматтарды іздей бастады. Темірлан 2003 жылы Атырауда дүниеге келген екен. Ол пенальти сериясында қақпаны сенімді күзетіп, үш допты тойтарды. Футболдың айналасында жүрген, түсінетін адамдар қақпашының еңбегінің қандай екенін біледі. Кейбіреулер

мұны сәттілік дер. Бірақ кей қақпашылар бір бағытқа дайындалып секіріп жатады. Ал Анарбеков соңына дейін күтіп, соққыны оқып барып секірді. «Қайрат» қақпашысы Темірлан Анарбеков шотландиялық команданың үш соққысын қайтарып, алматылық клубқа жеңіс сыйлады. Пенальти нәтижесі - 3:2. Соның арқасында кеше қаһарман болды. Бір күннің ішінде жұлдызға айналып шыға келді.

Анарбековтің тарихи жеңіске қосқан үлесі зор. Алайда, команда бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып, мазмұнды да әдемі ойын өрнегін көрсетті. Оразбахтиннің шәкірттері нағыз команда бола алды. Осылайша, көптен күткен триумфқа қол жеткіздік. 2015 жылы «Астана» футбол клубы Чемпиондар лигасының топтық кезеңіне жолдама алған еді. Міне, араға 10 жыл салып «Қайрат» бізге осындай қуанышты қайта сыйлады. «Қайраттың» жеңісі тек алматылық клубтың жанкүйерлері үшін ғана емес, күллі қазақ қауымы үшін үлкен мәртебе, тарихи жеңіс.

Айта кетерлік жай, стадионда ине шаншар орын болмады, шотландиялық бірнеше мың жанкүйер де өз командасын қолдауға келді. Стадиондағы қоғамдық тәртіпті сақтауға мың жарым полиция қызметкері тартылды. Осыншама жанкүйер, қайраттықтардың жіңісінен кейін орындарынан тік тұрып қол соғып құрмет көрсетіп, бұл ойыннан алған әсерінен арыла алмай, сағат түнгі бірге таяп қалса да үйлеріне кетуге асықпады.

Матчтан кейінгі баспасөз мәслихатында «Селтик» клубының бас бапкері Брендан Роджерс өз командасының «Қайраттан» жеңілуіне қатысты: «Біздің команда үшін қорқынышты нәтиже. Ойын қиын болды. Негізгі және қосымша уақытта өз мүмкіндіктерімізді жүзеге асыра алмадық. Пенальти сериясында қарсыласымыз сәттірек болды», - деп пікір білдіріп, сонымен қатар алматылық «Қайрат» клубын Чемпиондар лигасының топтық кезеңіне шыққанымен құттықтады.

Ш. ХАМИТОВ.

ЖАҢА ФУТБОЛ СТАДИОНЫ САЛЫНАДЫ

Алматыда UEFA талаптарына сай 35 мың көрермен сыятын халықаралық деңгейдегі заманауи жаңа стадион бой көтермек. Қала әкімі Дархан Сатыбалды жұмыс сапары барысында жоба барысымен танысты. Бұл туралы Алматы әкімдігінің баспасөз қызметіне сілтеме жасаған KAZ.NUR.KZ хабарлайды.

Ведомствонның мәліметінше, жаңа арена 35 мың көрерменге есептеліп, UEFA-ның төртінші санат талаптарына сай келеді.

Жоба аясында жаттығу алаңдары, жанкүйерлерге арналған демалыс орындары, заманауи қауіпсіздік жүйелері және аумақты абаттандыру қарастырылған.

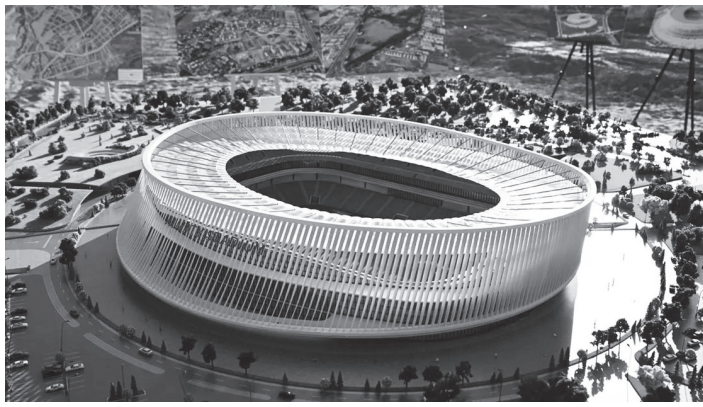
Стадион Құлжа мен Талғар тас жолдарының арасында, аумағы шамамен 15 гектар жерде салынады. Бұл жер қаланың маңызды көлік-логистикалық торабына айналып, аренаны қалалық инфрақұрылымға тиімді кіріктіруге мүмкіндік береді. Мұндай шешім көрермендер мен қонақтарға ыңғайлы болуы үшін ірі

спорт нысандарын көлік хабтарының маңына орналастыру жөніндегі әлемдік тәжірибеге сай келеді.

«Президенттің тапсырмасына сәйкес жұмысты жеделдетуіміз қажет. Келер жылы құрылыс-монтаж жұмыстары басталуға тиіс», - деді Алматы әкімі Дархан Сатыбалды.

Алматы әкімі жобаны іске асыру қалалық инфрақұрылымды дамытуда маңызды қадам екенін атап өтті. Халқы 2 миллионнан асатын еліміздің ең ірі мегаполисі өсіп келеді, тұрғындардың, әсіресе жастар мен студенттердің спорт пен салауатты өмір салтына қызығушылығы күннен-күнге артып отыр. Осы орайда халықаралық деңгейдегі заманауи аренаның салудың маңызы ерекше.

Сондай-ақ 65 жылдан астам тарихы бар Орталық стадион сақталып, жеңіл атлетика инфрақұрылымы ескеріле отырып жаңғыртылады. Ол Алматы спорт тарихының бір бөлігі болып қала бермек.

Бетті дайындаған Ш. ХАМИТОВ

